

csendes, és főleg hűvös helyet keresett magának valami árnyékon helyen. A libák sokasága is a patak hűsítő vizében gágogott, és szárnyaival a vizet csapdosta és fröcskölte szerteszét. Zoli, – az iskolai pajtásom – ügyet sem vetve a nagy melegre, kerékpárjával bravúrosan fékezett a kapunk előtt, egyhosszú csíkot hagyva maga után az utca porában, amely földút lévén, száraz időben csak poros lehetet.

– Gyere hozd a bicajod! Megyünk bicajozni! – kiabált be az udvarra nagy lelkesedéssel nekem.

– Halkabban már! Meghallja apám! – szinte súgtam feléje és mutattam az istálló irányába, ahol apám tevékenykedett a tehenek körül.

– Jó, jó – halkította le szavát és úgy mondta:

– Négy óra után meg mozi is lesz.

Ennek már ugyancsak megörültem én is, hiszen nagy újdonság volt ez a mi falunkban. A falvakat járó vándormozi ritkán fordult meg a falunkban. Ilyenkor aztán zsúfolásig megtelt a kultúrház kíváncsi nézőkkel. Nem csoda, ha ilyen hír hallatán megdobbant a szívünk, még a mozi szó pusztá hallatára is. A Zolinak szánt intőszavam elkésett. A következő pillanatban az istálló ajtaján apám dugta ki a fejét, Zolival történt diskurálásunkra.

– Hova csalogod ezt a gyereket már megint? – nézett Zolira gyanakvóan.

Dadogva felelt apám kérdésére:

– Hát... hát... úgy gondoltam kerékpározni, meg... meg a moziba.

– Majd adok én nektek ellógni, amikor a sok munka meg itt van. Kerékpározni mennétek, elnyúzni az új gumiját?! A moziba is mennétek, azt a sok mocsokságot nézni, a tehenek meg dögöljenek éhen?!

Eközben olyan tekintettel nézett ránk, hogy Zoli gyorsan a hátát mutatta a házunknak, mielőtt még tetteles nevelésben is nem részesül. Irigykedve néztem utána, amint a biciklijét egyre gyorsabban tekerte, és nekem bizony maradnom kellett. Nekik nem volt sem tehenük, sem földjük és így a vasárnapja szabad volt. Apám viszont a napszámos munkabéréből négy hold földet vásárolt, hogy valamije legyen a négy gyerekének. Ezért aztán Rákos elvtárs kuláknak nyilvánította. Ha már egyszer kulákok lettünk, úgy kellett adózni is. Apám sokszor keseregve mondta:

– Mi az istenből teljesítem a tejbeszolgáltatást? A tehenekkel szántom a földet, így nem várhatom, hogy tejük is legyen.

Így aztán nagy becsülete volt a tejnek minálunk. Az a kevés tej nekünk is kellett volna, meg Rákosi pajtásnak is. Viszont ő volt az erősebb, ezért aztán főleg neki adtuk. Mi meg pénzért vettünk magunknak, ha már nagyon kellett.

A Nap az égbolt legmagasabb pontjáról nézett bennünket, amikor Józsi öcsémmel elindultunk tehenes szekérral a határba. A feladatunk az volt, hogy a teheneket meg kell legeltetni. Míg a tehenek legelnek, addig mi szedünk a szekérra annyi fűvet, amennyivel a tehenek legalább kétszer még jól laknak.

– Ha ezt a parancsodat időben megcsináljátok, felőlem még a moziba is elmehettek! – csillant meg egy reménysugár apám szájából.

– No hallottad? Rajtunk is múlik, hogy eljutunk-e a moziba –, böktem oldalba Józsi és már pattintottam is egyet szíjostorommal a tehenek fölött.

– Gyerünk Daru! Gyerünk Szegfű! – szólítottam szaporán a teheneket, mert nem volt szabad megütni őket.

Józsi is mintha derűsebb lett volna arra a gondolatra, hogy ha igyekszünk, esetleg még a moziba is eljutunk. De a nyári napsugár nem akart kegyes lenni hozzánk. Az útszéli növények levelei fonnyadozni kezdtek a rendkívüli meleg hatására. Az út mentén bivalyos fogattal talákoztunk. A bivalyok egy-két négyzetméternyi pocsoltyában feküdtek, és gazdájuk erélyes tiltakozására sem voltak hajlandók elhagyni a hűsítő pocsoltyát.

– Mozduljatok már meg Ráró, Betyár! – kiáltott rájuk, miközben szíjostorával – majd amikor ez nem használt –, vasvillával próbált meg érvényt szerezni biztató-nóगतó szavainak.

De azok még így sem mozdultak. Mintha eltökélték volna, hogy inkább a halál, mint a hűsítő pocsoltya elhagyása. A Daru és a Szegfű tehenek is olyan hintázó járásba kezdtek, mintha jobbra-balra szívesebben lötyögnének, mint előre haladjanak. Az volt az érzésünk, mintha kimondottan minket akarnának bosszantani a lusta mozgásukkal.

– No, ezektől nem jutunk el a moziba, mert még estére sem érünk ki a legelőre –, jegyezte meg Józsi teljes joggal és ő is, én is a kezemben tartott szíjostorra gondoltam.

A levegőbe emeltem az ostort, s megjegyeztem:

– Nem árt nekik egy kis biztatás, meg aztán ide már nem látnak el otthonról –, gondoltam a tiltott verésre.

Lesújtottam a Darura, majd a Szegfűre, de a haladás tempója nem változott, sőt úgy viselkedtek, mintha nem is éreznék az ostor csapásait. Ezért – az eredménytelenség láttán – szaporáztam az ostorom ütéseit, a szekér ülésdeszkájáról, de azok csak cammogtak tovább egykedvűen. Őket bizony nemigen érdekelte a mozi, ezért teljesen mindegy volt, hogy csak a mozielőadás után érünk-e haza. Megfeszítettem a gyeplőt, és megálltunk.

– Mit akarsz? – kérdezte Józsi kíváncsian, de ezt még magam sem igazán tudtam.

– Beszélek már a fejükkel, hátha az öntudatukra tudnék hatni – válaszoltam.

A szekérről lelépve, a Darú tehén fejéhez álltam. Megsimogattam a fejét, majd elkezdtem hozzá beszélni, mert úgy éreztem, őt kell megnyernem a gyorsabb haladás ügyének, a Szegfű ugyanis azt csinálja, amit a Darú diktál.

– No idefigyelj, az Istennek legjámborabb és legravaszabb marhája! Ne rontsuk el a jó viszonyt, amiből még egy kevés talán van közöttünk.

– Mi vállaltuk, hogy jól lakatunk, ti pedig időben visszaértek a mozikezdesre!

M-M-M bögte vissza a Darú, amiből érthettem azt is, hogy megértett, meg azt is, hogy meleg van. Mégegyszer megsimogattam őket, és elfoglaltam helyemet a szekér ülődeszkáján. Józsi szólalt meg:

– Gondolod mértették? Elég öntudatosak?

– Majd meglátjuk! – csaptam középük az ostorral, de ők ezután is csak cammogtak tovább.

– Úgy látszik a Darú mégis azt válaszolta M... M... meleg van, nem pedig azt, hogy megértett – mondtam Józsinak.

Bele kellett törődnünk a lassú haladás megváltozhatatlanságába. Szótlanul ültünk a lassan gördülő szekér ülésdeszkáján. Figyeltük a mozdulatlan tájat, amely most – vasárnap lévén – még mozdulatlanabb volt, és még csendesebb. Egy-egy pacsirta akart mindenáron fölbe kerülni az égbolton szétszórtan úszó bárányfelhőknek, miközben zengte énekét. A sárguló gabonaföldek felett egy-egy enyhe szellő suhant át, amitől a telekalászok meghajoltak, majd újra kiegyenesedtek, és hullámozott, mint a tenger. A nadrágszj szélességű kukorica, krumpli és búza földek, vetemények változtatták egymást az utunk mentén. Hol egy nyúl, hol egy fogolycsapat, fácán szaladt át az úton a lassan botorkáló tehenek előtt. Az ostort csüngtettem a kezemből, amelynek szíja úgy kúszott az út menti gyomnövények között, mint egy lopakodó sikló, amelynek eltökélt szándéka, hogy a szekeret útján kövesse. Aztán egyszer csak megakadt egy bogáncsbán úgy, hogy majdnem kirántotta az ostort a kezemből. Erősebben markoltam meg a nyelét és a bogáncs teteje leszakadva az ostorommal kúszott tovább. Suhintottam egyet-kettőt, de a bogáncs nem esett le ostoromról. Mégegyszer felemeltem és a Darú tehén hátsó felére sújtottam. A Darún ideges rángás futott végig. Rúgott egyet a levegőbe, miközben orrcimpái kitágultak és a hátán a szőr égnek állt. Elbödítette magát. Ez az idegesség gyorsan áterjedt a Szegfüre is. A járom megfeszült a nyakukon és megrántották a szekeret úgy, hogy az ülésről majdnem beestünk a szekér belsejébe. Az előbb még cammogó tehenek pehelyként ragadták magukkal a nyikorgó szekeret.

– Ez kellett volna már előbb is, akkor biztosan elérnénk a mozielőadást! – lelkesedett Józsi, amikor a tehenek vágtaiba kezdtek.

– Várjuk ki a végét! – válaszoltam óvatosan, mert a Darú már máskor is tartogatott egy-két meglepetést.

A rohanó tehenes szekér után olyan porfelhő kerekedett, hogy visszapillantva a falu felé, már abból még a templom tornya sem látszott. Megfeszítettem a gyeplőt, ami az orrcimpáikba volt beakasztva, hogy mérsékeljem őket a vágtaiban. Azonban ők nem csillapodtak. Sőt, hátsó felüket dobálták a levegőbe úgy, hogy látnunk kellett, ennek fele sem tréfa. Erősen kapaszkodtunk a szekér oldalába, löcsbe, meg mindenhova, csakhogy le ne repüljünk a szekérről. Kanyar következett, de nem a megvadult teheneinknek! Ők már nem figyeltek semmire és senkire, hanem az első adandó alkalommal kiegyenesítették a kanyart attól függetlenül, hogy a továbbiakban paradicsom, paprikák vagy bármi más ültetvényen keresztül gázolnak át.

– Jaj nektek kukoricák, dinnyék, tökök, uborkák, paradicsomok, meg minden, ami a következő percekben a lábak és a kerekek elé kerültök, mert ütött az utolsó órátok! – sóhajtottam és figyeltem a szörnyű pusztítást.

Minden egyes másodpercre egy hatalmas bakkanás esett. A „nadrágszj” széles-

ségű földek barázdáiban akkorát zakkant a szekér, hogy az volt az érzésem, rögvest darabjaira hull.

– Hej Rákosi elvtárs, miért nem tagosítottál már felénk is! Most nem zakkanna a szekér lépten-nyomon akkorát a sok-sok barázda miatt – gondoltam a sok felé már beindult termelőségvetkezet tagosításaira, amit azonban valójában nem kívántam.

Ebben a pillanatban ezt csak gondolni lehetett, kimondani nem, ha csak a nyelve-met nem akartam elharapni a barázdákon ugráló szekéren. A robogó szekéren elő-ször az ülésdeszka recsent egy nagyot. Ennek következményeképpen Józsi és én a szekér rakterébe zuhantunk.

– Kapaszkodj! – kiáltottam Józsinak, amikor a hátsó saroglya is kiakadt, és magunk mögött hagytuk a legázolt vetemények, ültetvények sűrűjében.

Ezután a szekéroltalát támasztó löcsők következtek sorban egymás után. Mivel az oldalakat már semmi nem tartotta, így azok is lemaradtak a valaha szekérnek nevezett robogó szerkezetről. A kötelek, sarlók, villák úgy peregtek le a letarolt vetemények közé, mintha azokat soha nem is vittük volna magunkkal. A baj mellett ezer szerencse, hogy vasárnap volt, mert ellenkező esetben egy-két gyomlálógató anyókat is elta-postunk volna, de így talán, a délutáni litánián nem csak üdvösséget, hanem életet is nyertek. A teheneknek már habzott a hátuk a szűnni nem akaró vágásban. Félelemtől riadt arccal néztünk egymásra. Kétszer-háromszor keresztet vettem jobb kezemmel, míg a másikkal kapaszkodva, esedező tekintetem a bárányfelhők fölé emeltem:

– Ha vagy az égben, akkor segíts rajtunk! – könyörögtem a felhők fölötti lényhez, mert itt már más nem segíthet.

De a felhők fölötti mindenható nem akarta esedező kérésemet meghallgatni, mert a tehenek tovább robogtak. Már azon voltunk, hogy leugrálunk egymás után, mielőtt még a szekér felborulva „betakar” bennünket. Szerencsére a tehenek teljesen kifulladtak, és széles terpeszállásban megálltak egy vöröshagymás földdarabka kellős közepében. Ziháló tüdőikkel szívták magukba a levegőt, amelynek ugyancsak hiányában voltak az iménti vágás miatt. Megmenekülésünk után döbbenetesen néztünk vissza a magunk mögött hagyott pusztításra. Mögöttünk minden letarolva úgy, hogy azt már csak egy új tavasz, új ültetésekkel képes helyrehozni.

– Mit csinálunk? – kérdezte Józsi tőlem, mintha nekem ilyenféle katasztrófák esetére valamiféle megoldásom lenne.

– Most én is szeretném tudni! De talán legjobb lesz, ha a teheneket megkötözzük a szekér maradványaihoz, és megyünk gyalogosan visszafelé azon az úton, ahol mindent széjjel szórtunk, és mindent összeszedünk –, ennél jobbat nem tudtam mondani.

– Nem lesz nehéz dolgunk ugyanazt az utat megtalálni –, mondta, miközben szemünkkel a pusztítás útját pásztáztuk.

Ballagtunk visszafelé az „úton”. Lábunk előtt a kerekek által kettéhasított káposzta fejek feküdtek a földön úgy, mint amikor a téli savanyításhoz készítik elő szüleink. A nótára gondoltam: „Káposzta, káposzta, téli-nyári káposzta!” Ezek bizony már nem voltak sem nyáriak, sem téliek. Ezek már hasznavehetetlen letiport káposzta leve-

lek voltak, melyet a nyulak és a kecskék ették volna meg csak szívesen. Nem volt időnk, hogy tovább nézegessük őket, hiszen azoknak már úgyis „annyi”. Szép sorjában minden szekér alkatrészt megtaláltunk. Egy órányi idő elmúltával minden a helyére került, de így is sok időt veszítettünk az események miatt, ami kétségessé tette a délutáni mozizást. Gyors haditanácsot ültünk, aminek az lett az eredménye, hogy egy igen rövid legeltetési idő alatt teleszedjük fűvel a szekeret és már indulunk is hazafelé, és akkor talán nem késsük le a mozikezést. A Darú csak immel-ámmal legelgetett, mint akinek nem ízlik a fű.

– Hé! Mi lesz? Szabotálod a legelést is meg a tejbeszolgáltatást is? – szoltam hozzá, hogy jobb belátásra bírjam, mert ha valakire ez idő tájt rábizonyították – vagy ráfogták –, hogy szabotál, akkor árnyékosabb helyet adtak neki egy időre.

Hangomra arrébb botorkált és ravaszul nézegetett a kukoricás felé, ahol a kukoricaszárak már szép csöveket növesztettek, de még zsengek és éretlenek voltak. A kukorica csövek apró zsenge szemekkel most voltak a leg élvezetesebbek, ilyen legeléső barmok számára, mint a Darú. Tudta ezt a Darú tehén is, hiszen nagyon sokszor kijátszotta már éberségünket, hogy finomabb falatokhoz jusson. Már egy órányi idő is eltelt, de a tehenek olyan laposak voltak, mint a deszka. Aggódva néztük domborodni nem akaró hasukat, amelyek ebben a percen még nagyon üresek voltak.

– No ezek még egyhamar nem laknak jól –, állapította meg Józsi olyan hangon, amiből kiérződött, hogy a délutáni mozilátogatásban egy cseppet sem bízik.

– Én tudnék egy tippet mondani, hogy miképpen lehetne gyorsabban jól lakatni –, mondtam és figyeltem, hogy csökken a távolság a tehenek és a kukoricás között.

Józsi megértette, hogy a kukorica csövekre gondolok.

– Még meglát valaki –, figyelmeztetett a tettenérésre gondolva.

– Vasárnap van és meleg! Nem jár errefelé most senki sem! – válaszoltam.

– És ha megfulladnak a kukoricacső nyelésében?

– Ne aggódj! Ha nem zavarjuk evésközben, nem idegesítjük ezeket a félig nőtt kukorica csöveket biztonságosan lenyelik.

Ebben a pillanatban harapta le az első csövet a Darú. A Szegfű is követte példáját. Terpeszbe állva nyelték a finom falatokat, sehogyan sem értve, hogy ebben nem akarjuk meggátolni. Öröm volt nézni, mint gömbölyödni és egy félóra múltán már szépen belaktak. Mi addigra sarlóztunk annyi fűvet, hogy a szekér megtelt annyi élelemmel, amennyi kétszeri jóllakatásukhoz is bőven elegendőnek bizonyult. Talán mégis hazaérünk időben –, bizakodott Józsi és az eget szemlélte, amelyen a Nap már több óranyira is volt a delelőponttól.

– Talán –, mondtam bizonytalanul, mivel három kilométernyi út még előttünk volt, a tehenek meg hazafelé is lassan ballagnak.

A kigömbölyödött hasuk neki-neki verődött a szekér rúdjának, amely vissza-vissza lökte őket, s talán lassabban haladtak, mint bármikor. A Nap sugarai már nem melegítettek olyan elviselhetetlenül. Egy kis szellő is megrezgettette a növények leveleit, ezért a hőség már szűnőben volt. Nyugat felől, a domb mögül esőfelhők tornyosultak. Első per-

cekben úgy látszott, hogy a napsugárzás feloszlatja anélkül, hogy egy pár cseppenet eső is lenne belőle. De a felhők nem oszlottak széjjel, sőt inkább egyesültek. Majd a sötét és fehér felhők mögül egy-egy halvány villanás is látszott, amelynek hangja még nem jutott el a fülünkig. Mégis valami nyomasztó érzést tapasztaltunk magunkon és a teheneken is. A böglyök hada támadta őket, melyek csípéseit lompos farkuk csapdosásaival sem tudták kivédeni. Egyre nagyobb felhők alakultak ki, melyeknek fekete színe ijesztően hatott ránk. A villámlások száma szaporodott, és mind fényesebben cikázott át az égbolton. Az már bizonyos volt, hogy a vihar az úton ér el bennünket. Erre nem számítottunk, és így nem is voltunk rá felkészülve. Nem volt nálunk semmi olyan, ami az esőtől megvédett volna, mégis titkon kívántam a vihart. A félelem ott bujkált bennem a magunk mögött hagyott letarolt ültetvények miatt. Tudtam, hogy a nyomokat csak egy hatalmas zápor képes valamelyest eltüntetni. A zápor nagy szélvihar kíséretében meg is érkezett. A fák lombjába belekapaszkodott úgy, hogy azok erősen meghajoltak. Hasonlóképpen a mezőgazdasági ültetvények is. Egy pokróc alatt bújtunk össze, ami pillanatok alatt átázott, és csurom vizesek lettünk alatta. A tehenek rá se hederítettek a zuhogó víztömegre. Egykedvűen nyalták a szájuk széléről lecsurgó vizet, és dagasztották lábukkal a frissen ázott talajt. A kétoldali dombról – ami az utunkat szegélyezte –, sebes folyású, rögtönzött patakocskák rohantak a völgyben folyó, egyre nagyobbra duzzadó patak vizébe, amely mármár kilépni készült a medréből. Nyugati irányban – amely felől jött a vihar – világosodni kezdett az ég alja. De a több irányból patakba folyó vízmennyiség hatására most duzzadt meg igazán annak a vize, folyóvá alakítva azt. A zavaros színű folyócska, különböző tárgyakat hömpölygetett a falu irányából. Fodros, habos hullámai libákat, kacsákat sodortak sebesen, amelyek kellő időben nem hagyták el a patak hűsítő vizét. Amilyen gyorsan jött a vihar, olyan gyorsan el is távozott a villámlásaival, dörgéseivel együtt. A délutáni nap teljes fényével ragyogott. A növények levelein csillogtak a kristálytisza vízceppecskék, mint a gyöngyszemek. A levegő is megtisztult, és a hőmérséklet is kellemesebb lett. Jól-eső nyugalom szállt meg bennünket és a teheneket is, amelyek egyhangúan húzták a szerket a hazafelé vivő sáros úton. Otthon már aggódva vártak minket, félve attól, hogy valami bajunk esett. Szerencsére „minden baj nélkül” tértünk haza és minden problémánk megoldódott. A vihar elmosta károkozásunk nyomának legnagyobb részét. Amit meg nem mosott el, az úgy is kevés volt ahhoz, hogy bárki is rájöhhessen, mi történt valójában. Így nem is említettük szüleinknek sem.

– Hány óra van? – kérdeztem a kapuban várakozó apámat.

– Öt óra már elmúlt – felelte.

– Akkor lekéstük a mozielőadást – mondtam Józsinak, aki egykedvűen hallgatott. A nap eseményei után már nem is igen várt más élményre, talán még a mozira sem.

A teheneket megszabadítottuk a járomtól, a jászolhoz kötöttük. Apám arcán elégedett mosoly jelent meg, amint a jászolhoz kötött, jól lakott teheneket szemlélte. Azoknak kigömbölyödött hasunk a gondos legeltetésről tanúskodott.

– Látom, jó helyen legeltettétek – mondta felénk fordulva, hogy elégedettségének kifejezést adjon, miközben a tehenek nagy kérdőzészhez láttak.

– Találtunk jó legelőt, ahol degeszre ehették magukat – mondtam neki.

– Remélem nem csináltak kárt senkinek? – nézett ránk fürkésző tekintettel. Mert előtte csak két dolog volt gyanús: az egyik ha nem laktak jól, a másik ha túlságosan is jól laktak.

– Ugyan hova gondol édesapám? – feleltem sértődöttséget színlelve, és Józsira kacsintottam, nehogy valamit bevalljon a határban történekről.

– Meg ne sértődjön már ifi úr! – gúnyolódott mesterkéltséggel sértődöttségem láttán.

– Ha megvacsoráztatok, megfejték a teheneket. Te a Darút, Józsi mg a Szegfűt –, osztotta el közöttünk a teheneket, amelyek jámborul kérődztek a jászolnál.

Vacsora után – zsétárral a kezemben – közelítettem meg a Darút, aki az edény zörgésére gyanúsán fordult hátra, tudva, hogy meg akarom lopni. Oda mentem a fejéhez, megsimogattam és beszélni kezdtem hozzá:

– Ha nem szabotálod a fejést, akkor gyorsan befejezem és nem kínozlak sokáig.

– Ha nem akarod leadni a tejet, az a Te bajod, mert annál tovább foglak kínozni. Legalább annyi tejet adjál, hogy a beszolgáltatás mellett nekünk is jusson egy pár korty. Mert ha nekünk nem jut, akkor nem lesz többé kukoricacső törés! – fenyegettem meg ő marhaságát halkan.

A Józsi zsétárjába már csörgedezett a tej. Én is fogtam a kisszéket és a Darú mellé tettem és ráültem. Megmostam a tőgyét és fejni kezdtem. A frissen fejt tej különös zenélő hangot adott, amint az üres zsétárba csörgedezett. Jóleső érzéssel állapítottam meg, hogy nem szabotálja a fejést és a zsétárban szépen szaporodott a tej, amelyet a fehér hab beborított. Már büszke voltam rá, hogy az előbbi nevelő szavaim jó talajra hullottak, amikor ő marhasága a jobb hátsó lábát megemelte és a zsétárba tette. A frissen kifejt tej úgy ömlött a nadrágomra az utolsó cseppig, mintha a zsétár mindig is üres lett volna. Pillanatnyi ámulatomból eszmélve – amelyet a kiömlő tej okozott – elöntött a harag.

– Nem szégyenled magad? Mit csináltál? – kiáltottam az idegesen mocorgó tehénre, akin a nyugtalanság láthatóan erőt vett, mintha megbánta volna tettét.

De nem hatott meg jámbor tekintetével, és egy vessző darabbal a hátát vertem.

– Mit csinálsz már? – kiáltott rám apám az ól ajtaján váratlanul belépve.

– Kirúgta a térdem közül... a tejjel együtt... – akadozott magyarázkodó szavam.

– Kirúgta, mert ügyetlen vagy! Mindig a játékon jár az eszed! Most aztán magyarázd meg Rákosi elvtársnak, hogy hová lett a tej. Se a beszolgáltatásra nem jut, sem nektek!

Főleg az utóbbi fájt jobban, mert a beszolgáltatás mellett alig jutott nekünk valamicske. Az a kevés is csak azért jutott, hogy az ízet nehogy elfelejtsük és jobban kívánjuk. A másik tehén – a Szegfű – nem rúgta fel az edényt, így az ő teje megmaradt. Ez is kevés volt a beadásba, így nekünk nem jutott. Apám dühösen ment ki az istállóból. Józsival szomorúan néztük az ól földjén széjjel folyó fehér tócsát, amit már a macska sem kívánt felnyalni.

– Rá se hederíts! – löktem meg könyökét Józsinak. Ha tej nincsen, majd iszunk tejfölt! Jó nekünk az is.

Már indultam is a hátsó szoba irányába, amelynek egyik sarkában – a lóca alatt – letakarva volt eldugva egy három literes fazék tejföl. Apám és anyám kint foglaltoskodott a baromfi udvarban. Úgy éreztem, ezt az időt kell gyorsan kihasználni, hogy jól belakjunk belőle.

– Nézd csak mit találtam itt! – emeltem le a takaró kendőt a tejfölről.

Józsi megörült! – Várj csak, mindjárt hozok egy darab kenyeret! – s már rohant is a kenyérért, mert minden perc számított. Szüleink bármelyik percben beléphettek a szobába, akkor aztán vége lett volna a mohó kóstolónak. Amikor visszajött a kenyérrel, mohó falatozásba kezdtünk. Először csak mártogattuk a kenyeret, majd haladósabbnak találtuk a tejföl pusztítását, ha ittuk azt a kenyérhez. Az esti szürkületben nem gyújtottuk meg a lámpát sem, nehogy szüleink az ablakon bekukkantva észre vegyenek. Talán éppen ez lett a vesztünk, mert nagy falatozásban felborult a tejfölös fazék a homályos helyiségben. Tartalma végig nyúlt a lóca alatt, majd elindult az asztal lábainak irányába. Onnan tovább folyt a szoba közepe felé, ahol egyetlen nagy fehér foltta változott, amelyek terjedelmét lámpa nélkül is jól láthattuk. Kétségbe esve szemléltük a terjedelmes fehér foltot, amelyet legszívesebben felnyaltunk volna, úgy sajnáltunk.

– Most mi lesz? – kérdezte Józsi az első döbbenet után.

– Nem tudom! – válaszoltam teljesen tanácstalanul, mert erre aztán igazán nem gondolhattam.

Mikor a szobába bejöttünk, úgy gondoltam, hogy jut is-marad is. Egy kicsit leeszegettünk a fazék tetejéből és talán észre sem veszük, hogy hozzá nyúltunk. De most teljesen új helyzet állt elő, mert a fazék teljesen kiürült. Kint az udvaron mozgolódás hallatszott. Ezért mielőbb cselekedni kellett, mert bármelyik pillanatban bejöhettek. A szoba falán lévő fogas ruhákkal volt tele. Legfelül apám nagykabátja. Ezt akasztottam le sebtében és sűrűlni kezdtem a terjedelmes tejföl folttal ékesített szoba földjét. A száraz nagykabát egy-kettőre felitta az éktelenkedő terjedelmes fehér foltot, és már dobtam is be az ágy alá, mert a következő pillanatban szüleim léptek be az ajtón.

– Mit susmogtok itt a sötétben? Miért nem gyújtotok már lámpát? – rivallt ránk apánk.

– Hát... hát... csak beszélgettünk, ahhoz meg nem kell lámpa –, feleltem gyanakvó kérdésére dadogva.

– Ne beszélgesetek, hanem olvassatok, tanuljatok! Mert ősszel baj lesz az iskolában! – rivallt ránk újra.

Unottan, immel-ámmal fogtunk az olvasáshoz, tanuláshoz, számolásban, közben folyton arra gondolva, hogy mi lesz ha észreveszik a fogasról hiányzó nagykabátot. De a kabát napokig nem hiányzott senkinek annál is inkább, mert az télikabát volt. Szüleink különben is elváltak foglalva, hiszen a nyári munkák dandárja most volt a határban. Mi is elfeledkeztünk róla Józsival. Meg volt nekünk is a feladatunk, mert segíteni kellett a határi munkában. Apám mindig mondta, hogy tíz embernek is tudna munkát adni. Próbálgattunk tanulgatni is, mert szünidőre is adtak feladatokat az iskolában, hogy ne felejtjük el túlzottan a tananyagot. És persze egy kicsit játszani is szerettünk volna. Pár nap múltán anyám kérdezte apámtól:

– Nem tudod hova lett a fazékból a tejföl?

– Honnan tudnám? Nem az én feladatom rá felvigyázni. Talán kérdezd meg a gyerekeket –, javasolta apám.

Ott lapultam az asztal melletti széken a könyveim fölé hajolva, rendkívüli buzgóságot mutatva a tanulás iránt. De mindez látszat volt csupán. Valójában már azok a gondolatok foglalkoztattak, amikor kiderül az igazság a tejfölössfazék kiürülésével kapcsolatban, hogyan tudom kivédeni a nadrágszój fenyítést. Ugyanis ennek a nadrágszójnak a suhogását már hallani véltem, ami ugyancsak rossz előjel volt a mi számkra. Apám a nadrágszój fenyítés tudományát már igen magas fokon művelte. Gyermekéveink során bőven adtunk lehetőséget arra, hogy az ebben való jártasságát tökéletesítse. Már jobban inamba szállt a bátorság, amikor a nagykabát is eszembe jutott, amelyről ezidáig még nem esett szó, de az enyhén savanyú szag már terjengett a szobában. Józsi az asztal másik végén ülve, hasonló buzgalommal színlelte a tanulást. De a kérdést csak fel tette apám a mi részünkre is:

– Nem tudtok valamit a tejfölről? – nézett ránk gyanakvóan.

Gyanúsítása nem volt alaptalan, mert mindig a tejfölös kenyeret kértük az örökké éhes gyomrunk korgásának csillapítására.

A kemencében sütött nagy kenyérből „kanyarított” szelet igen terjedelmes volt, mégis gyorsan végeztünk vele, ha kellő mennyiségű tejföl terült el annak a tetején. Mamám nem állhatta szó nélkül ennek látványát, ezért jobban érezte magát, ha megjegyzést tett a nagyméretű tejfölös kenyér láttán:

– Nem féltek, hogy letörik a kezetek? Hogy a rossz törjön ki benneteket, cudar külykei!

Apám zavartságunk és hallgatásunk láttán sürgősen szólt:

– Nem hallottátok? Hol a tejföl?

– Mi nem láttunk semmit! – mondtam megszeppenve, majd hozzátettem: – Biztosan a Vitéz ette meg – tereltem a gyanút Vitéz kutyánkra, pedig az semmihez sem nyúlt volna engedélyünk nélkül.

Apám körben forgott a szobában és úgy szimatolt.

– Nem érzed milyen savanyú, bűdös van itt?

– De érzem én is, csak nem tudom mi lehet az! – válaszolta anyám, és ő is komolyabbra vette a szimatolást.

Mind a ketten kutatni kezdtek. Mi izgatottan figyeltük lázas kutatásukat. Talán süghattam volna nekik, hogy: langyos-langyos, meleg, amikor az ágy alá kukkantottak be. De ez most nem játék volt, mert minden ízemben éreztem, hogy a verés a küszöbön jár. Apám benyúlt az ágy alá, ahonnan egy penészes rongykupacot húzott ki, amely a megbolygatás után még bűdösebb volt, mint eddig. Ez a bűdös rongykupac egy hete mér az ő ünneplő nagykabátja volt. Hol a kabátra nézett, hol ránk értetlenül, mert nem akart hinni a szemének.

– A Vitéz kutya ette meg a tejfölt? – kérdezte felénk fordulva halkán, de ez a halk kérdés most ijesztően hatott ránk.

– A Vitéz volt?! – mondta még egyszer gúnyosan és oldozni kezdte a nadrágszíját.

Perceken belül olyan jajveszékelést hallottak az utcán a járó-kelők, mintha bent gyerekeket nyúznának elevenen. Sajgó fenekünket tapogattuk és jajgattunk. Ígérve fűt-fát, csak a fenyítésünk mielőbb befejeződjön. Megígértük, hogy olyan jók leszünk, amilyen még senki sem volt az alvégi gyerekek közül. Ez egy ideig sikerült is, de az idő múlásával az ígéletünk is megkopott, mint Darú tehenünk hátán a szőr.

A szelíd ló is tud rúgni

A kakas akkorát kukorékolt, hogy a dobhártyám beleremegett. Még most akarom a másik oldalra fordulni, hogy az éjszakai pihenésemet hosszabbra nyújtsam. De ez a fránya kakas örült kiabálásával nem csak engem költött fel hajnalok-hajnalan, hanem apám is mozgolódni kezdett a szomszéd ágyon. Ha ő egyszer az ébredés után megmozdult, annak egész biztos felkelés lett a vége. Az engem egy cseppet sem zavart volna, ha ő felkel, és engem pedig még az álmok birodalmában felejt, mert a kakas kukorékolása is csak azért volt ellenemre, hogy apám meg engem nógatott a felkelés gyakori emlegetésével. Ilyenkor gyakran ígértem meg, hogy egy kis nyújtózkodás után én is felkelek, és követem őt az istállóba. Amikor már sokallotta az időt, az istállóba való érkezésemre illetoen, jött, és újra ébresztett. Most nem aludtam el újra, hanem hatalmas ásítások közepette öltözni kezdtem, és utána pedig kivonultam az udvarra nagy morcosan. Dühös voltam a kakasra, és a házanépére is. Soha nem tudtam megérteni, hogy miért kell kiabálniuk még pirkadat előtt, hiszen sötétben még kapirgálni sem tudnak. Mielőtt elértem volna a baromfi udvart, néhány botot magamhoz vettem azzal a szándékkal, hogy móresre tanítom őket a korai rikácsolásért. Bedobtam közéjük a botot, de erre aztán méginkább rikácsolni kezdtek.

– Mi bajod van már velük, hogy korán reggel bántod őket? – fejezte ki nem tetszését apám, hallva a baromfiól lakóinak szokásosnál is erőteljesebb rikácsolását.

– Hát az, hogy korán reggel így kotkodálnak.

– Örömben kotkodálnak Te mulya gyerek, mert megtojtak.

– Maga is megtojt már, mégsem kiabálja el senkinek korán reggel! – vágtam rá meggondolatlanul.

– Hallgatol el gyorsan nevetlen kölyök, mert mindjárt elfenekellek ezzel a bottal.

Erre a válaszára már futni kezdtem, amikor visszaparancsolt:

– Ne futkossál sehová, mert vár rád a munka! Felrakjuk a szénát a padlásra.

Semmi mást nem tudott volna mondani, amivel annyira kedvem szegi, mint a szé-narakással. Az volt az érzésem, hogy csak bosszantani akar ezzel az örökös szé-narakással. Nekem mindig is úgy tűnt, hogy a hajnali felkelése után első dolga tájékozódni a széna hollétéről. Mert ha a széna lent volt az udvaron, akkor fel kellett rakni a padlásra, ha pedig fent volt a padláson, le kellett rakni az udvarra. Le azért kellett rakni, hogy szellőzzön, fel mert azért, hogy megszáradjon. Már olyan apró volt a széna, mint a törek, de azt akkor is rakni kellett, nehogy az izmaim elsorvadjanak.

– Vasárnap van, gyönyörű vasárnap –, állapítottam meg, amint a felrakásra váró szénacsomót szemléltem. Gyönyörű, de nem nekem!

Szénarakás közben állandóan a kaput kémleltem. Onnan vártam valamiféle mentőangyalt, aki felszabadít a szénarakás rabszolga munkája alól. Az meg is érkezett. A kaput támasztó karó a szokásos durranással jelezte, hogy Viktor jár a közelben. Amint észrevette, hogy mivel foglalatostkodok, máris sarkon fordult volna, ha észrevétlen nem intek neki. Ekkor bátorságot vett magán, és beljebb somfordált. A régi titkos jelünket használva jeleztem neki, ami azt jelentette, hogy találjon ki valamit, és mentessen meg engem a szénarakás borzalmaitól. Viktor nagyon gyorsan feltalálta magát.

– Imre bátyám! – szólította meg óvatosan apámat, nehogy feldühítse, vagy ne higgye el a mondókáját, és egy pillanatnyi szünet után folytatta.

– Dénesnek tanulókörbe kell jönni velem, mert kollektívan kell tanulnunk.

Csak azt a szót ne mondta volna, hogy „kollektívan!” Erre a szóra úgy begurult Apám, hogy a már amúgyis apró szénát a villájával csapdosva, kiabálni kezdett:

– Mi az isten lesz már ebben az országban? Mindent kollektívan kell csinálni. Dolgozzunk a téeszcsében kollektívan, és kollektívan döglünk majd éhen is.

Az egyik errefelé húzza az időt – lopja a napot –, a másik meg arrafelé, a munka meg nem halad. Hogy az ördög vinné már el ezt a Rákosit! Menjetek! Ne is lássalak benneteket! – toporzékolt dühében. Nekünk sem kellett kétszer mondani, hogy „menjetek”, máris magamhoz vettem a táskát, és iszkoltunk kifelé a kapun. No, persze a táskámra volt szükségem a legkevésbé, hiszen a tanulási szándék állt tőlünk a legmesszebb. Még így is gyanús volt apámnak az egész tanulóköri mese, nem még ha a táskámat sem viszem magammal.

– Hová menjünk? – kérdeztem Viktort az utcára kiérve.

– Menjünk Pityuékhoz az istállóba, ott majd csak eltöltjük a délelőttöt.

– Az nem lesz jó! Az apja otthon van. Tudod mindig veszekszik ránk – érveltem az elgondolása ellen.

– Ma nincs otthon, mert vasárnap van. Ilyenkor mindig a templomban van délelőtt.

A Pityu apja valóban oda ment. Isten-félő ember volt, vagy csak a fősvénységét és fukarságát próbálta ellensúlyozni a templomba járásával. Aggódva figyelte, hogyan kerít hatalmába minket a sátán.

– Mi lesz ezzel az ifjúsággal? Éhen haltok, ha már mi nem bírunk dolgozni. De bezzeg megnevelnélek én benneteket, ha rajtam múlna! – hangoztatta állandóan. Ha nem változunk, kenyér nélkül maradunk.

– Ne aggódjon Lojzi bátyám, ha nem lesz kenyér, eszünk kalácsot –, mondta neki ilyenkor Viktor.

– A ke... ke... keserves mindenedet, meg ne lássalak be... be... benneteket többé a portámon! – kiabált dadogva Lojzi bá, idegességében még jobban dadogott, mint máskor.

Ezzel a dadogásával kapta meg az örök életére szóló nevét is, amikor a cseresznyéjét felvásárló idegen kereskedő kérdezte:

– Hogy hívják?

– Lo... Lo... Lojzi. – mondta dadogva a felvásárló jegyet író kereskedőnek.

Az nem vacakolt sokáig – hiszen sokan álltak sorban a cseresznye átadása miatt –, ezért ahogy hallotta a szavakat leírta. Így lett az ő neve örökre: Lolo Lojzi. Kevesen tudták a faluban, hogy mi is az ő valódi vezeték neve – talán csak a postás, aki a hivatalos leveleket kézbesítette. Mivel Lolo Lojzi bá nem volt otthon, bátorkodtunk a tiltása ellenére is a portájára belépni.

Pityu – a játszótársunk – otthon volt. A ló alól takarította az almot. Amikor azzal végzett, szólta, hogy még mindig van dolga kint az udvaron. Szénát készít, répát reszel, és szecs kavágóval is vág össze takarmányt.

– Menjetek be az istállóba és ha elkészülök én is megyek! – kért bennünket.

Erre bementünk az istállóba, ahol egy rúddal elválasztva egymástól, a jászol előtt állt a tehén és a ló. Azt, hogy ló még mindig bátorság volt ráfogni szegény párára, akit Pityu apja – Lojzi bá – hónapokkal előbb vásárolt a mezőkövesdi vásáron. Hajdani cigány gazdája nem igen kényeztette el, finomabbnál-finomabb takarmányokkal. Így aztán még három hónap elmúltával is – úgymond – zörögtek a csontjai a gebének. A gebe most is szomorúan emelte nagy fejét az istállóba érkező látogatókra – azaz miránk, pedig a három hónap elteltével már pendülni látszott! De még semmiképpen sem lehetett összehasonlítani azzal a lóval, amelyik hátán Zrínyi Miklós kirohant a várból, hogy a törököt lovának pusztája jelenlétével megfélemlítse. Nem hiába mondta szomszédja, amikor a vásárló hazahozta:

– Ejnye Lojzi, ejnye Lojzi! Hogy vehetted meg ezt a gebét? Egy pár forinttal többet fizetnél volna, és vehetnél volna egy jobb lovat.

De Lojzi bá fukarabb volt annál, hogy akár egy forinttal is többet fizessen érte. Az igaz, hogy csak egy fél év elteltével erősödött meg a ló annyira, hogy szántani is tudjon vele. Ezek után drágábban vette a gebét, mert sokáig potyán etette. Ő azonban még ezek után is tudott vele dicsekedni.

– Nézzed csak szomszéd, milyen szelíd ez a ló! Ettől nem kell félni, hogy rúgós lesz! – jelentette ki határozottan, amikor a vásárból haza döcögött vele.

– Ejnye Lojzi, ejnye Lojzi, csak nem képzeled, hogy ebbe a gebébe annyi erő is van, ami egy rúgáshoz elég! Rögtön a lelkét lehelné ki azon nyomban. Még addig sok jó takarmányt kell ezzel megetetned, amíg a rúgáshoz is kedve szottyán.

Mivel a faluban több jót, és egyéb szép dolgot Lojzi bá gebéjéről mondani nem lehetett, így mindenki csak azt mondta, hogy Loló Lojzinak azért jó a lova, mert nem rúg. Azt persze senki sem állította, hogy ez mindig is így lesz. Ahogyan fogyott a széna, a répa, a zab, egyre nagyobb hajlandóságot mutatott erre a gebe.

Pityut vártuk, hogy félórányi munkáját elvégezze az udvaron, és aztán – Pityu szerint – feltétlenül tanulunk. Addig is arról tanakodtunk Viktorral, hogy az időt mivel kellene elütni.

– Tudod mit? Megtanítjuk a gebét rúgni! – mondta Viktor olyan eltökéltséggel, mint akit már jó ideje az bántja, hogy szegény pára még rúgni sem tud.

Mivel helyeseltem én is a ló rúgásra való tanítását, rögtön egy botot kerestem. Oda álltam a ló mögé és piszkálgattam vele a hátsó felét. A nagy bamba fejét még hátra sem fordította, nem hogy valamiféle rúgási szándékát jelezte volna. Erre a bottal erősebben piszkálgattam, mire a fejét kíváncsian hátra fordította, hogy szándékomat illetően vizsgálódjon. De rúgásról szó sem lehetett! Viktor ezidáig szemlélte az eseménytelen állapotot, majd ezt megunva, a vasvillát fogta a kezébe. Oda állt a ló mögé, és a villa egyik ágát annak farába szúrta. Az gyorsan fordította hátra a fejét, a szúrás okozta fájdalom miatt. Erre Viktor még egyet szúrt, mire a szelíd ló akkorát rúgott, hogy megsajnálva szegény párát, rákiáltottam:

– Hagyd már abba!

De Viktor még egyet szúrt, de a következő pillanatban kirepült a kezéből a villa a szúrás hatására. Aztán már akkor is rúgott, ha csak pusztá kézzel jelentünk meg mögötte. A rugdosás hatására kirugdosta maga alól az almot a rácsos ajtón keresztül az udvarra, majd dühösen prüszkölni kezdett. Ekkor érkezett Pityu a munkáját elvégezve.

– Mi van? – mutatott a lóra, amely nyugtalanul prüszkölt, és a a lófarától az udvarig húzódó trágya csomókat nézte.

– Nincs semmi, csak megcsíphette egy bögyöl – válaszolt Viktor, jó nagyot fülentve.

Arról pedig hallgattunk, hogy ez alatt a félórányi idő alatt a ló a „kiképzésen” esett át, és megtanult rúgni. Ekkor hallottuk meg Pityu apjának – Lojzi bának – a hangját. A templomból hazafelé jövet a szomszédal váltott egy pár szót a ház előtt. Viktor intett felém, hogy Pityu ne vegye észre, és súgta:

– Gyere, húzódjunk az almafa mögé, és várjuk meg mi lesz!

Az volt az érzésünk, hogy izgalmas perceknek nézünk elébe hamarosan. Követtem őt és elrejtőztem én is várva a következő percek eseményeit. Pityu pedig bement a házba, hogy a tanuláshoz szükséges könyveket, füzeteket összeszedje. Lojzi bá eközben benyitott a kapun és útját az istálló felé irányította, talán azért, hogy megnézze, távolléte alatt mennyit hízott a gebe.

– Mit keres itt ez a trágyacsomó? – állt meg az istálló előtti trágya maradványok előtt, és kiabált be Pityunak a lakásba, de ő nem hallotta.

Viktorral cinkosan mosolyogtunk össze, mert mi nagyon is tisztában voltunk azzal, hogy a ló rúgta ki a kezelés hatására. Az öreg gyanútlanul nyitotta ki az istálló rácsos ajtaját, hogy a jó gazda gondosságával szemlélje a lovát, majd közeledett felé, hogy simogatás közben megtapogassa, mennyit vastagodott annak a hája az ő távolléte alatt. Közben gyanúsán szemlélte a ló farától az ajtóig – sőt azon túl is – húzódó trágyás sávot. Már kiáltani is akart, hogy miképpen került oda a széjjel szórt trágya, amikor a hátsó felén egy hatalmas rúgást érzett. A rúgás hatására a levegőbe emelkedett és a rácsos ajtón kívül, az udvaron ért földet. Egy pillanatig bambán nézett maga elé. Agytekervényeinek kellett egy kis idő, hogy az eseményeket feldolgozza. Ezért ült még egy kicsit azon a helyen, ahol földet ért. Szomorú meggyőződése ellenére sem akarta elhinni, hogy az ő lova is rúg. A fa mögött kitört belőlünk a röhögés.

Erre a röhögésre odakapta tekintetét és minden megvilágosodott elméjében. Hihetetlen gyorsasággal fogta fel a történeteket, és értette meg annak előzményeit is, aminek hatására a lova rúgásba kezdett.

– Megálljatok csak, mocskos külykei, majd adok én nektek! – és gumilabdaként pattant fel ülőhelyéből, kezébe kapva a falhoz támasztott vasvillát.

Szégyen a futás, de hasznos! Ez volt a következő perceknek is az igazsága. Ezért aztán szedtük a lábunkat, ahogyan csak bírtuk. Paradicsombokrok, paprikák, mákültevények sírtak a talpunk alatt, amerre menekültünk. De ki figyel már ilyesmire, amikor a testi épsége van komoly veszélyben egy vasvillával felfegyverezett üldöző miatt. Szerencsére gyorsabban futottunk, mint üldözőnk, aki a hatodik kerítésen már nem tudott átvergődni, és lemaradt. Végül szomorúan kellett tapasztalnia, hogy az ő lova is tud rúgni. Ezzel gebéje egyetlen jó tulajdonságától is megszabadult. Ezután ha dicsekedni akart, a lovát sohasem említette.

Az ing

A „Vitéz” névre hallgató kutyánk, a kőből épített kapuoszlop takaró kövén szundikált. Innen tartotta szemmel a portát, és az utcát egyszerre. Mert a szundikálás csak látszat volt csupán. Nagyon is éberem örködött a kapu bejárata fölött. Első lábain mozdulatlanul nyugvó fején, hol egyik, hol másik szemhéja nyílt meg egy-egy résnyire, a legkisebb neszre is. Akik az utcán jöttek-mentek, nem érdekelték. Ha azonban valakinek kedve támadt volna, hogy akárcsak hozzá is érjen a kapuhoz, rögtön elvicsorította magát. Így aztán a bejönni szándékozónak nem volt más választása, mint megvárni a ház lakóit, hogy azok beengedjék. A sima, barnaszőrű, korszakos kutya jó kondícióban volt, amiért hálás is volt kis gazdáinak. Hívásra lelapult a földre, és hasán kúszva közelítette meg az öt szőlítő gazdáit. A két szemé fölötti fehér folt, még értelmesebb kinézetet adott okos kis fejének. Ahogy elnéztem ezt az okos kis állatot arra gondoltam:

– Istenem, ennek a kis állatnak több ész szorult a kis fejébe, mint a tanácselnök elvtársunknak a nagy fejébe.

Ez az állat nem lenne képes olyan intézkedést hozni, mint az hozott. Már két napja, hogy a kaptárköveknél a természet csendjét zörgő, zakatoló gépek zaja zavarja meg. Az erdő állatai, a vadak, madarak messzire elkerülték a szokatlan esemény színhelyét. Hosszú századokon át mindenki tiszteletben tartotta a szomolyai kaptárköveket. Óvta, védte a régi idők emlékét. Nem tettek benne kárt a háborúk, az időjárás, és akkor valaki kipottyantotta ezt az ostoba „fa-Jankót”, aki tufakőbányát nyitott ezen a helyen, mert ezt a helyet látta legalkalmasabbnak kőbányászásra. Hála Istennek – magasabb helyen – akadt még olyan, aki kevésbé volt ostoba, mint ő, és leállította a munkálatokat. Ezek után nem kell túlzásnak venni, ha okosabbnak hiszem a kutyánkat, mint ezt az embert. Vitéz kutyánk figyelt minden neszre, ami körülötte történt. Főleg figyelt a gazdi hívó szavára, ami hamarosan elhangzott.

A koranyári szél kellemes meleget hozott a falunk fölé is. A falut körülvevő dom-

bokon beérett a híres szomolyai cseresznye. Ilyenkor a lázas izgalom, készülődés olyanná tette a falut, mint a felbolygatott méhkas. Kosarakkal, hátikkal igyekeztek az emberek a dombokon elterülő cseresznyések felé, ahol a hatalmas cseresznyefák lombjai között ropogós, fekete színűre érett a cseresznye.

A mi családunk is ilyen lázas izgalomban kezdte a napot már kora reggel. Apám a cseresznye szedéséhez szükséges hátikat, kosarakat készítette. Anyám a konyhában foglalatoskodva szorgos kezekkel készítette az elemózsiát a cseresznyeszedőknek. Onnan kiabált ki nekem:

– Gyere csak fiam! Fogd ezt a pincekulcsot, meg ezt a korsót és hozzá a pincéből bort, mert vendégszüretelők is lesznek.

Nem szerettem a cseresznyeszedést. Addig, amíg jól laktam, még valahogy elszedgettem. De aztán, amikor a hasam tele lett, már egyre melegebbnek éreztem a nap-sütést, aminek hatására jogosnak éreztem a lustálkodást. Így hát majdnem pityeregve kérdeztem:

– Nekünk is mennünk kell a Józsival?

– Ne essél már kétségbe, mind a ketten jöttök! Ilyen nagy fiúknak már illik dolgozni. Megígérem, hogy amit szedtek cseresznyét, az árából veszek nektek szép, zöldkockás anyagot ingnek. Panni nenétek majd megvarrja. (Panni neném a Jani anyja, az utcánk beli asszony.)

No, ennek aztán igazán megörültünk Józsi is, és én is, ezért habozás nélkül válaszoltam:

– Akkor megyünk mi is!

Boldog voltam, mert jobban szerettem munkámnak az ilyen kézzel fogható bizonyítékát, mint azt, amit az úttörő szervezetben a csapattanácselnök mondott, hogy Rákosi pajtás szerint a jó úttörőpajtás öntudatból csinál mindent. Fogtam a korsót, a pincekulcsot és elkiáltottam magam:

– Vitéz! Vitéz! Gyere!

Az okos kis kutyám a nevét meghallva ugrott le hozzám a kapuoszlopról, és követelte magának a pincekulcs szállítását. Két lábra állva, száját eltátva várta, hogy a kulcsot a szájába helyezzem. A nagyméretű kulcsot szájába kapta, amelynek két vége kilógott szorító fogai közül. Méltóságteljesen tartotta fejét, majd előre-előre futva mindig megvárt, míg ismételten utolérem. Az ötszáz méternyire lévő pincénket így értük el.

Ott a pince előtt letette a kulcsot a földre, és várta az érkezésem. Egyik alkalommal, egy ember megpróbálta elvenni tőle a kulcsot csak úgy heccből. Nadrága szarát pillanatokon belül úgy kiszabta, hogy annak soha többé nem volt kedve vitézségét próbára tenni. Borral tele korsóval érkeztünk vissza, ahol már indulásra minden készen állt. Vitéz kutyánk elfoglalta őrhelyét a kapuoszlop tetején. Mi a kosarakkal, hátikkal, létrákkal felszerelve elindultunk a cseresznyésbe. Kint a hegyen nagy volt a zivaj. Kint voltak a szomszédok is a szüretre meghívott vendégeikkel együtt. A gyümölcsös szomszédaink zaja, vidám kurjongatásaik, nevetéseik már messziről hallatszott. Jókedvűen láttunk a munkához mi is, hiszen a cseresznye eladásából gyara-

podott a család pénzes kasszája. A kilátásba helyezett zöldkockás ing is megtette a hatását. Sűrűn adogattuk le a fáról a cseresznyével teli kishátikat, amelyeknek ismételt teleszedéséhez lendületet adott a zöldkockás ing ígérete. A szomszédos cseresznyefáról sustorgást hallottunk:

– Ezek a gyerekek már többet szednek, mint mi! – hívta fel anyám figyelmét apám, a mi buzgólkodásunkra.

– Meg is veszem nekik az inganyagot, csak jussak el Mezőkövesdre–, jegyezte meg anyám.

Bár nem a mi fülünknek szánták ezeket a szavakat, mégis mindent meghallottunk. Lelkes buzgalommal folytattuk a szedést, ilyen örömhírek ismételt hallatán. Estére már majdnem annyi cseresznyét szedtünk, mint a szüleink. Este felé kerékpáron toltuk be – többször is – a felvásárlóhelyre, ahol a lemázsálás után anyám kezébe számolta le az érte járó forintokat a felvásárló.

A következő csütörtöki napon anyám az asztalra helyezte a csomagot, amelynek borítóját levéve, láthatóvá vált a zöldkockás ing anyaga.

– Tetszik? – kérdezte, fürkésző tekintetével olvasva le a választ, láthatóan elégedett arcunkról.

– De még mennyire! – válaszoltam, és már az ingben látva képzeltem el magunkat, amint az utcára kilépve majd a cimboráink megbámulnak.

Olyanok leszünk, mint az igazi jampecok! – mondtam. De a sors mégis úgy akarta, hogy ne a mi számunkra készüljön el az ing. Másnap édesanyám Panni nenéhez állított be a zöldkockás anyaggal.

– Miért nem hozott már az én Jani fiamnak is? – kérdezte méltatlankodva, miközben a mérőszalagjával ide-oda méricskélte az anyagot.

– Nem tudhattam, hogy nektek is tetszik az anyag –, válaszolta békítően.

– Bizony tetszik! De ahogyan ezt méregetem, nem lesz elég a két gyereknek.

– Ne mondjál már ilyet! Az üzletben két gyerekre való anyagot kértem, és azt mondták, ennyi bőven elég – próbálta anyám bizonyítani, hogy elég lesz.

– Nézze! Ez csak az egyik gyereknek elég. Ha akarja, valamelyiküknek megvarrom, ha nem, akkor megveszem a Jani fiamnak.

Anyám kedvetlenül hajtotta le a fejét és elgondolkozott:

– Az üzletben már nem maradt anyag.

Csak egyikünk részére pedig nem akarta megvarratni. Így hát nem volt mit tenni, széttárta a karját és Panni nenére nézve szomorúan mondta:

– Hát akkor fizesd ki! – majd szinte magának beszélve suttogetta:

– Hogy magyarázom én ezt meg a gyerekeknek?

Alig pár nap múltán azt látom, hogy Panni nenének zöld lityája van. Aztán Jani fia közeledett hetykén a zöldingbe öltözve, amint az utcán a többi gyerekekkel játszottunk. Elképedve bámultam, majd számoltam.

– Tegnap egy litya, ma egy ing..., ezt nem értem, akárhogy is számoltam, a végeredmény mindig kettő.

Ekkor döbbsentem rá, hogy átverték minket, mégis csak elég lett volna két ingre. Viszketni kezdett a tenyerem a tenniakarástól, és az agyam lázasan működött. Az ablakjukra figyeltem, ahol Panni nene bazsajgott, cseppet sem titkolt örömét kimutatva a pózoló fiacskája láttán, aki a zöldkockás ing egyedüli birtokosa.

– No, mit szóltok hozzá? – kérdezte tőlünk, amikor úgy körbe álltuk, hogy a külvilágtól teljesen eltakartuk.

Ő pedig a kör közepén forogni kezdett, mint egy manöken, hogy mindenki láthassa közülünk.

– Állj már meg, hagy nézzem meg én is –, mondtam neki és mellé álltam szorosan.

A hosszú ujjú ing szépen kivasalva, és begombolva valóban szép látványt nyújtott.

– Látom, jó erős cérnával van megvarrva –, mondtam, miközben megfogtam a gombot az ing ujján.

Jobbra-balra csavartam egyet-kettőt, majd megrántottam. A gomb elvált az ingtől, és a kezemben pihent meg.

– Mit csinálsz? Leszakítottad a gombomat! – dadogta a megrémült Jani.

De nem figyeltem rá. Megfogtam az ujját is az ingnek, és egy hirtelen mozdulattal kiszakítottam a vállából. Jani erre már picsogni kezdett.

– Megmondalak apukámnak! – szipogta, és kétségbeesetten bámulta a jampec ingjének kezemben lógó darabját.

– Mit mondasz Te meg, jampec utánzat? – lépett Janihoz D. Imre, és a másik ujját tépte le tőből, amely ezidáig még sértetlen volt.

Ezután a többiek is kedvet kaptak az ingtépéshez. Talán ők is úgy érezték, ha nekik nem lehet, a másoknak sem legyen. Nekem pedig igazán meg volt rá az okom, hiszen mégiscsak elég lett volna a kockás anyag a két ingre is. Erre bizonyítékul szolgált a belőle megvarrt egy litya, és az egy ing. Sz. Laci az ing hátát tépte meg úgy, mintha csipke bokorból rángatták volna ki az ing gazdáját. Végül mindenki kivette részét az ing teljes megsemmisítéséből, amelyre még az azt varró Panni nene sem ismert volna rá. Eddig az ablakból nem láthatta, hogy mi is zajlik igazán a gyerekek alkotta gyűrűben. Azonban mégis valami nyugtalanság vette birtokába, és az eddigi bazsalygást abba hagyva, rémülten nyitotta ki az ablakot, és kiáltott a gyerekeknek:

– Mit csináltok ott?!

A gyerekek gyűrűje amilyen gyorsan létrejött, olyan gyorsan szerte is foszlott. Ekkor látta meg Janikáját az ing foszlányaiban, amint rugaszkodik el a kör közepéből, és fut befelé az udvarukra. Az ing maradványai foszlányokban repültek utána, mint a frissen feleresztett papírsárkány csíkjai, melyek a levegőben repülnek a sárkány után.

– Apu! Apu! Gyere gyorsan! Janikát tépik a gyerekek!

Az, a segélykérés elhangzásának pillanatában hátul az udvaron kisbaltával hasogatta a tűzifát. Kisbaltával kezében rohant az utcára, ahonnan már a bűnös gyerekek a szélrózsa minden irányába menekültek Panni nene sikító hangjára. Csak én voltam még kissé lemaradva, mert az utolsó pillanatig munkálkodtam az ing formálásban.

– Állsz meg rögtön! kiabált utánam, és nyomatékuul úgy forgatta kisbaltáját, mint egy indián.

Nem is értem, hogy kívánhatott tőlem olyat, hogy megálljak azért, hogy a baltájával engem is meghasogasson, mint a tűzifát. Természetesen ennek a felszólításnak nem voltam hajlandó eleget tenni, hanem még nagyobb tempóra kapcsolva, cikk-cakk alakban menekültem a többiek után. A következő pillanatban egy tárgy süvített el a lábam mellett, megelőzve engem nyolc-tíz méternyire. Rápillantottam, megdöbbenem láttam, hogy a kisbalta előzött meg. Gyorsan felkaptam, nehogy még egyszer utánam tudja dobni, és most már teljes erőmből futni kezdtem, hogy minél messzebbre kerüljek üldözőmtől. Még egy darabig hallottam üldözőm ziháló tüdejéből utánam küldött szitkokat, de amikor azt tapasztaltam, hogy már senki sem üldöz, megálltam, s kifújtam magam úgy istenigazából. A társaimat nem találtam meg, ezért elvonultam a búvóhelyemre, hogy az estét biztonságban tudjam bevárni.

Mikor szürkülni kezdett, óvatosan indultam el hazafelé. A falu alatti gyümölcsön-zöldséges kertekből már a legszorgalmasabbak is hazamentek. Csak a tücskök kezdtek lendületes ciripelésbe olyan energiával, hogy ha annak felét munkára fordították volna, nem irigykedtek volna a hangyára, amiért neki több van. De hát ez az embereknel is így van. Van aki csak ciripel, és van aki dolgozik. Annyiban különbözve az állatoktól, hogy aki csak ciripel jobban akar élni, mint aki dolgozik. Ez leggyakrabban sikerül is. A faluba érve Jani házuk elé settenkedtem. Csend volt. Kezemben tartottam a baltát, amelyet úgy éreztem, hogy jogos tulajdonosának vissza kell szolgáltatnom. Tapogattam az élet, s éreztem, ha egy kicsit jobban céloz a baltájával, az a sarkamban áll meg. Talán úgy néztem volna ki, mint egy félsarkantyús huszár, aki a csata hevében a másikat elhagyta. Megsimogattam az almafájukat a ház előtt, amely alig ötéves lehetett, és ezért szép sima dereka volt. Ezzel büszkélkedett Jani apja az apámnak, hogy ilyen jó almát terem ez az almafa, ami nem lehet véletlen, hiszen ő oltotta. Megtapogattam újra a balta élet, hogy nem hagytam-e el valahol a nagy menekülésben. Mert ezen a világon minden megtörténhet, talán még ez is. Szerencsére a helyén volt, amit igyekeztem minél előbb kipróbálni. Oda álltam az almafa mellé és három-négy suhintással az árokba döntöttem, mint akit a vihar döntött le. Ezután meglódtítottam a baltát, hogy jogos tulajdonosa minél előbb visszakapja. A bedobás utáni pillanatban a lépcsőhöz támasztott nagy fehér lavórjukról kezdett el pattogni úgy a zománc, mintha egy erősebb jégverést kapott volna. De mivel jégverés nem volt, így csak a bedobott balta okozhatta. Úgy gondoltam, hogy mire kivirrad, ez is majd kiderül. Nem kíváncsiskodtam, hanem lopakodva nyitottam ki a kapukat, de ezúttal semmilyen kellemetlen meglepetés nem várt rám. Hiszen ki tudta volna megmondani, hogy melyik gyerek tépte szét a kockás, jampec inget, mert azt mindegyikünk tépte. De ha még én téptem volna is, szüleim a történetek után nem bántottak volna miattam.

A litya továbbra is tündökölt Panni nene birtokában. Ez igen bántott engem, sőt ingerelt, amikor csak megláttam, mint bikát a torreádor vörös lepedője. Persze, Panni nenéről nem téphettem le, mert hát ő mégsem egy gyerek. Törtem a fejem, hogy miképpen tudnám megsemmisíteni a zöldkockás lityáját. Ennek érdekében a magasra emelkedő kőfal kerítésén gyakran kémleltem, keresve a megfelelő alkalmat. A négy-

lábú cseresznyeszédő-széket a kőfal mellett tárolták. A magas kőfal miatt ennek a tetejére álltam, hogy bekémleljek a portájukra. Erre csak akkor került sor, ha onnan semmilyen emberi mozgás nesztét nem hallottam. De még óvatosságom ellenére is előfordult, hogy Marcsó nene csoszogását nem vettem észre, és ő máris rám kiáltott:

– Mit leselkedel ott?! – kérdezett ingerülten, pedig már a bütykös ujjain a harapásom helye régen begyógyult.

Mivel nem válaszoltam, ismét rám kiáltott, de már keményebb hangon.

– Nem hallottad? Mit leskelődött ott, te bitang külyök?! Hogy a rossz törne már ki!

– Magát figyelem, hogy egyre szebb lesz! – válaszoltam sürgető kérdésére.

Csodák csodája a vénasszony elmosolyodott úgy, hogy az egy foga kivillant a szájából, és elégedetten simította meg arcát, gyógyult bütykös ujjával. Ebből is látszott, hogy régen nem nézett már a tükörbe, és régen elmúlt az idő, amikor neki ilyet mondtak. Főleg András papótol hallott ilyet régen. De a következő pillanatban észbe is kapott, és a kezében tartott seprővel felém sújtott.

– Kotródsz le onnan gyorsan, mert fellöklek a székkal együtt. Hogy ki nem tör mán egyszer a nyavalya, te neveletlen külyök.

Nem volt mit tenni, gyorsan lementem a székről úgy, hogy még a fellépő lépcsőket is alig használtam. Rövid idő elteltével újra megközelítettem a kőkerítést, és a szék alsó fokára állva hallgatóztam, füleltem, de a malacok rőfögésén kívül mást nem hallottam. Egy fokkal feljebb állva a széken, már bekukkanthattam az udvarukra is. Marcsó nenét már nem láttam. Lehet, hogy a tükör előtt vizsgálgatta magát a tiszta szobában, hátha az a bűdös külyök mégis igazat mondott. Csak András papó volt látható az udvaron, nem beszámítható állapotban. Az ól előtt feküdt, fejét a kukoricás zsákra téve, szemébe húzva kalapját, nehogy a napfény az álmát nezavarja. A mellette eldőlt lőrés üveget sem kellett féltetni, hogy abból akár egy csepp lőre is kifolyik, hiába nem volt bedugva. Annak tartalma már András papót zsibbasztotta. Pipájából a bagó is kipergett még akkor, amikor az elszenderülés pillanatában kiejtette a kezéből. A dohányos zacskója is üresen lapult a fekvő ember mellett. Ettől pár centire a tűzcsihológó, tapló és a csiholóvas pihentek – most kihasználatlanul. Gazdájuk már nem ebben a világban járt, hanem egy álomvilágban, ahol talán azt álmodta, hogy a dohányos zacskója újra tele van tömve jófajta dohánnyal, és a lőrés üveg ismét csordultig van jófajta lőrével. Orrlyukaiiban muslicák szédült táncot jártak, a kifelé áramló lőre gőzétől. A hasa le- és fel, ütemesen járt mellkasával együtt, mint a harmonika. Szívta be és préselte ki magából a lőrével illatosított levegőt, a horkolását állandóan cifrázva. Tőle pár méterre, a ház és fészker között kifesztett kötélén – a többi ruha között – ott csüngött a zöldkockás litya, hogy magából a mosó vizet végképp kilehelje. Éreztem, hogy tenyerem erősen viszketni kezd, ami nálam a halaszthatatlan tenni akarás jele. Gyorsan lemásztam a székről, és a kamra felé vettem az utam. Ott nadrágom mindkét zsebét degeszre tömtem, a hambár melletti, csordultig tele szakajtóból. A tavalyi száraz kukorica szemek szinte zizegtek zsebeimben, amikor futva közelítettem meg előbbi helyemet a kőkerítésnél. A székre állva András papót az előbbi helyzetében, mozdulatlanul találtam. Biztos, ami biztos, egy kő darabot dobtam a

fekvő ember mellé, de az továbbra sem mozdult. Nem volt mire várnom, beugrottam a kerítésen és a száradó ruhák közül leakasztottam a zöldkockás lityát. Ezután jobb tenyereimmel a jobb zsebemre vertem, amelyben a kukorica szemek zizegő-csörgő hangja éhes gondolatokat ébresztett az udvaron turkáló, mindig éhes malacokban. Azok úgy követtek engem, mint kotlóstyúkot a kis csibéi.

– Gyertek csak, gyertek, aranyos cocáim! Milyen finom eleséget hoztam én nektek –, mondtam nekik nyájasan, és a zsebemből szórtam közéjük ígéretem jeléül egy kis maroknyi kukoricát.

– Sőt! Még szalvétát is hoztam hozzá! – ráztam meg a balkezemben tartott zöldkockás lityát.

Ők mintha megértették volna kedvesen invitáló szavaim, rohantak utánam a szérűre, a szalmakazal és a szénaboglya közé. Jobbnak láttam ha egy eldugottabb helyen kínálom meg őket, nem az udvaron, mert Marcsó nenének voltak már hirtelen felbukkanó pillanatai. Ezen az eldugott helyen, ami kukorica maradt még az egyik zsebemben, mind elébük szórtam. Addig míg ezt eszegették, a másik zsebemben hozott kukoricát a lityába tettem és összecsavartam, csomóztam, bízva abban, hogy ők majd kibogozzák. Ezután eléjük dobtam a lityát. Öröm volt nézni, amint a bekötözött kukoricát bontották. Gyorsan átugrottam a kökerítésen és leguggolva hallgattam, miképpen végzik el az én feladatomat. Visítózva habzsolták a kukoricát, amikor hallottam, hogy bent az udvaron csapódik az ajtó és Marcsó nene ordibál:

– András! András! Hát te nem hallod, hogy ordítoznak a malacok?

András papó már amúgy is ébredezni kezdett. A lőre okozta zsibbadás megszűnőben volt, és már illett volna azt újabb lőrével visszaállítani. Szentül hitte, hogy Marcsó nene elviseléséhez ez nélkülözhetetlen.

– Mit ordibálsz? Tán tűz van valahol, olyan kétségbe esetten kiabálsz! – mondta Marcsó nenének.

– Nem elég tűz az, ahogy ezek a malacok visítóznak?! Hát téged már semmire sem lehet használni? – mondta erősebben a „semmire” szót, amire lehet, hogy a tükör előtt döbbsent rá.

Ekkor ugrott ki a kazlak közül a visítózó horda győztese, szájában valami rongy darabbal és rohant az udvarra. Ez a rongy darab nem hasonlított már semmire. Főleg nem a Panni nene zöldkockás lityájára. Egyik újából maradt még annyi, hogy a nagy kiabálásra hirtelenjében összeszaladt „jelenlévők” megtudták állapítani: Ez bizony a litya volt...! A szárítókötélen a helye üres volt. Csak azt nem értették, hogy a malacok miképpen vehették azt le. Mert még a szél sem rebbsent. Marcsó nene gyanakvoan tekingetett arra felé ahol álltam, de aztán gondolataival elbizonytalanodott.

Egyik csütörtöki napon szüleim hozták az újabb inganyagot. Ebből varratták meg nekünk a szép kockás jampec inget, mégpedig piroskockásat. De már más varrónót kerestünk, mert az volt az érzésünk, hogy a korábbi varrónó már egy lagzísátornyi anyagból sem tudna két inget varrni. Ebben a piroskockás ingben feszítettünk Józsi öcsémmel úgy, hogy reméltük, valakiknek majd csak elfakad az epéjük a piroskockás ingek láttán.

SZÜLEINK KÁLVÁRIÁJA

Egész éjjel nyugtalanul aludtam. Ennek az volt az oka, hogy anyám már előző délután közölte velem, miszerint még hajnalban elindulunk Egerbe. Nagy volt az öröm, amikor ezt meghallottam, hiszen mióta könyörögtem már nekik, hogy vigyenek egyszer magukkal világot látni Egerbe. De valami mindig közbejött, és nem mehettem velük. Egyszer ezért, másszor azért! Így aztán nem volt csoda, hogy határtalan lelkesedéssel fogadtam a kora hajnali indulást. Még a kakas sem kukorékolt, amikor anyám suttogását hallottam, amint az ágyam fölé hajolt:

– Ébresztő! Mindjárt indulunk!

Nem szerettem a korai kelést, de most mégis boldogan kapkodtam magamra az este már előre odakészített ruhadarabokat, hogy minél előbb indulhassunk. Korán kellett indulni, hogy a cseresznyével időben beérjünk a piacra, mert a kofák még korán reggel felvásárolták a nekik szükséges mennyiséget. És ha már felvásárolták, akkor nem vásároltak többet az nap. Így aztán nekünk kellett elmérni kilónként, ami órákig is eltarthatott. Márpedig aki Szomolyáról cseresznyét vitt Egerbe, az igyekezett minél előbb túladni rajta, hogy délidő tájékán visszaérjen Szomolyára. Délután ugyanis még le kellett szedni a fáról a másnap reggeli szállításra szánt cseresznyét. Édesanyám felkötötte a huszonöt kilónyi hátyit, ami cseresznyével tetősen meg volt rakva. Nekem pedig a kishátyit, amibe két kilónyi cseresznye fért bele, csak éppen annyi, hogy egy tízéves gyerek se mondhatta, hogy ő miért nem viheti a cseresznyét. Ezután elindultunk végig a falun, hogy mielőbb a Városhegyre érjünk, mert ez a hely volt az, ahol az Egerig vivő nyolc-kilenc kilométeres út előtt a gyalogosok találkoztak. Ezt a biztonság miatt nagyon régóta így tették. Az erdön keresztül vezető földút, a háború utáni években egy cseppet sem volt biztonságos. Sok embert futamítottak meg a fegyverrel és baltákkal is rendelkező csavargók. Többet pedig agyonütöttek, hogy az áldozatnak a pénzét és egyéb ingóságait elvegyék. Így aztán mi sem indulunk tovább, hanem leültünk és vártunk útitársakra. Nem kellett sokat várni, amikor népes kiscsapat érkezett a falu irányából, majd a hajnali sötétség takarójából kibontakozva oda értek hozzánk. Ők is cseresznyét cipeltek, de volt közöttük olyan is, akinek a hátyijában tyúkok karátyáltak ijedten, mert gyanús volt nekik ez a korahajnali utazás – megkötözött lábakkal. Ő volt Panni nene, akinek harsány hangja időnként a tyúkok ijedt karátyálását is hallhatatlanná tette. Annál kevesebbet beszélt élete párja, Pesta bá, akinek hátára hasonlóan tyúkokkal tele hátyi volt kötve, míg a kezében tojással tele kosár csüngött. Szájában csüngő pipájában időnként a dohány fel-fel parázslott, amikor szívott rajta egyet. Ekkor a hátyijában a tyúkok között lévő egyetlen kakas ijedten felkiabált, mint aki a háremét félti a hajnali sötétségben fel-fel parázsló pipa parázsától. Ilyenkor az ösvény melletti bokrokban megbúvó rókáknak összefutott szájukban a nyál. Nem bánták volna, ha Pesta bá hátyija azon nyomban kilyukadt volna, hogy az aznapi fácán eledelüket egy kis házikakas hússal változatosabbá tehetné volna. De a kakas is jó megvolt kötve, a hátyi meg nem akart még

kilyukadni, már csak azért sem, mert a városba nem illik rossz hátyival menni. Így aztán a rókáknak hiába fáj a foguk a kakasra, mert az még odébb volt a szabadulástól.

A Vásáros-hegy tetején egy gyalogösvény torkollott a Szomolya-Eger közötti földútba. Ezen érkeztek – jobb kezünk felől – a Bogácsról a városba igyekvő emberek, akik szintén kis portékájukat felkínálni igyekeztek a város piacára. Voltak közöttünk olyanok is, akiknek uticéljuk a Dobó szobor volt, hogy ott felkínálják erejüket az egri szőlősgazdáknak, némi napszám fejében. Ők nagyméretű laposkapát cipeltek vállukon, mert anélkül a szőlősgazdák nemigen álltak szóba velük. Ezeknek a kapáknak rövid nyelűnek kellett lennie, mert ezzel lehetett igazi mélykapálást végezni, amit a szőlősgazdák igen csak megköveteltek. Természetesen nem csak a bogácsiak és szomolyaiak kínálták erejüket, hanem az Egert környező falvak szegényei is, akiknek nem volt saját földjük, hogy abból megélhessenek. Mindig többen jelentek meg, mint amennyiükre szükség volt. Így aztán válogathattak belőlük az igen igényes szőlősgazdák, akik megnézték a kapájukat, és az embert, és azután így szóltak:

– Kend jöhet, Kend mehet! – attól függően, hogy első látásra megnyerte-e tetszésüket a kapa és a kapás.

Aki ezután nem kapott munkát, az pénz nélkül mehetett haza. Persze, aki kapott munkát, sem biztos, hogy végig kapálhatta a napot, amennyiben a gazda nem volt megelégedve a munkájával. Annak pedig nagyon nehéz volt kedvére kapálni.

Még a Lánytó előtt igen népes csapat verődött össze, és már olyan zajjal haladtunk az erdőben, hogy az útonállóknak nem igen volt ajánlatos utunkba kerülni. Már a Lánytónál haladtunk, amikor Pesta bá szájából hallatszott egy keserves szitkozódás, egy hatalmas esés után.

– Hogy a nyavalya törne ki benneteket, meg az összes fajtátokat is! – és fájdalmas nyögések közepette igyekezett feltápászkodni a földről.

– Tudtam én! Tudtam én! – kiáltotta világgá korábbi balsejtelmeit Panni nene, amikor a csapat megállt Pesta bá fájdalmasan kitörő szitkozódásaira.

Nem tudtuk elképzelni, hogy mi is történt ebben a hajnali félhomályban. Már-már azt hittem, mégiscsak a rablók támadtak meg bennünket, amikor Pesta bá fájdalmasan kiabált tovább.

– Segítsetek őket összefogdosni! – mutatott a széjjel szaladó tyúkokra, akik éltek a hirtelen jött szabadságukkal, és ahányan csak voltak, annyi felé futottak az erdőben.

Ugyanis az történt, hogy a kötéstől lábukat kiszabadítva, egyszerre ugrottak ki a hátyiból, mint akik összebeszéltek. Pesta bá tehertől előre görnyedő teste – az egy pillanat alatt kiürülő hátyi miatt – előre bukott. A kezében csüngő tojással tele kosarat egy fa oldalához vágta úgy, hogy abból mégcsak mutatónak sem maradt egy sem. Hívó szavára gyorsan leraktuk a terheket, és futkostunk a sebtében nyargalászó tyúkok után, akik legnagyobb szerencsénkre nem tudtak tájékozódni a hajnali homályban, ezért nem volt nehéz őket összefogdosni. De a kakas még tovább futkosott, fennhangon kiabálva, majd egy fának rohanva nagyot koppant, és elalélt. Így aztán

a szédelő kakas is újra fogságba került, a rókák legnagyobb bánatára. Azonban még így is örülhettek a balesetnek, mert az összetört tojások felnyalása rájuk várt. Csak Panni nénének volt borús a hangulata egész nap, ami nagyon is érthető volt, hiszen nem kevés pénzt kapott volna azokért a tojásokért a városban. E miatt az esemény miatt gyorsabbra kellett vennünk a gyaloglás tempóját, hogy az elveszített időt behozzuk. Egy félóra múltán a „Kiskúti” forráshoz értünk, ahol minden gyalogos megszokott állni néhány perc pihenőre, illetve az ivóvizet edény forrásvízzel való feltöltésére.

A kristálytisztá víz csergedezett a hegy oldalából a gyűjtő kicsinyke kútgyűrűbe, amelynek alján szépformájú és színű kavicsok voltak, hogy vízmerítés esetén még véletlenül sem legyen zavaros a kiskút vize. A hegy oldalában kiképzett padkára raktuk le terheinket, mert bizony a hátyi kötele ugyancsak belevágott a vállaink húsába. Lassan kortyolgattuk a bővizű forrás vizét, mert amilyen kristálytisztán csillogott, olyan hideg is volt. Sokan betegedtek már meg ettől a hideg víztől, ha a nyári melegben mohón próbálták csillapítani szomjukat.

Szívesen maradtunk volna még tovább, de kergetett bennünket a gyorsan közeledő pirkadat, amely a keleti égbolton – Szomolya irányából – már csalhatatlanul közeledett. Márpedig nekünk korán reggel a városban kellett lennünk, ha a cseresznyét a kofának akartuk eladni. De igyekezni kellett azoknak a kapásoknak is, akik a Dobó szobornál akarták felajánlani két kezük erejét. A Merengő tetejére értünk, amikor hátunk mögött – a hegyek fölött – a Nap korongja felbukkant. Az eddigi hegyre fel – hegyről le menet helyett már csak lefelé mentünk, éppen ezért gyorsan beértünk a városba, annak is a Rozália temetőnél kezdődő utcájára, a Merengő utcába. Ebből az utcából jobbra fordulva, a Maklári útra ért kis csapatunk. Mivel még soha nem jártam Egerben, a bámulás miatt egy kissé le-le maradtam a csoporttól. Leskelődtem, bámultam ami utamba esett. Ilyen nézelődés közben fedeztem fel, hogy a bejárati kapuk mellett olyan gombok vannak, amik nálunk Szomolyán nincsenek. Megnyomtam az egyik gombot, és ijedten tapasztalnom kellett, hogy bent a lakásban cseng-zörög valami. A kis hátyival a hátamon futni kezdtem a csoport után, de valaki utánam kiáltott:

– Te nyomtad meg ezt a csengőt?!

Válasz helyett még jobban futottam. Aztán rájöttem, hogy ez nem is olyan rossz mulatság, hiszen bárkit ki tudok csalni a házából. Pár perc múltán több csengőt is megnyomtam, és futottam. Erre aztán Marcsa néni, Szidi néni, Rozi néni, meg még ki tudja milyen nénik egyszerre kiabáltak utánunk:

– Nem tudnak vigyázni arra a nevetlen gyerekre?

Erre aztán édesanyám kezdett veszekedni rám:

– Nem szégyenled magad? – Ránk haragítod az utcát! Többet nem hozlak magammal!

A sok futkosástól már a cefrébe sem lesz jó az a kishátyi cseresznye, mert még a leve is elfolyik! Szerencsére jól ki lett bélelve papírral, és így nem lett annak semmi baja. A somolyai fekete, rövidszárú cseresznye még az én hátamon sem

ment tönkre. Mindenesetre igyekeztem viselkedni, mert attól féltem, hogy többet nem hoz el magával édesanyám, és ez mindennél erősebben hatott rám.

A Dobó szoborhoz értünk. Anyám még haragudott rám a törtétek miatt, de azért titokban örült is, hogy az út nem fárasztott ki, és nem hazudtoltam meg önmagam, mert olyan voltam, mint otthon a faluban.

– No, nézd csak fiam! Ide jár apád a nagykapájával, amikor munkát keres!

– Kíváncsian figyeltem a szobrot, amelynek tetején egy ember fáradhatatlanul tartotta kardját a magasba, figyelmeztetve a rossz embereket arra, hogy ezt a várost nem lehet büntetlenül megtámadni.

A szobor környékén élő emberek – kard helyett – kapával a kezükben mocorogtak türelmetlenül, nem félve a töröktől, sokkal inkább féltek attól, hogy senki sem veszi őket észre, hogy miért állnak ott. Kapájukat időnként a kőhöz koppintották, hogy ne csak lássák őket, hanem hallják is. Mi azonban már nem igen figyeltünk tovább a kapásokra, mert az általunk hozott cseresznye eladásával voltunk elfoglalva. Ezért a közelben lévő kofákhoz cipeltük a cseresznyét, és minél előbb lekötöttük a hátunkról, a földre lerakva. Ennél jobb érzés nem igen lehetett, mint hogy a hátyi már a földet nyomta és nem minket nyomott a földre. A megérkezésünk pillanatában meg lehetett állapítani, hogy piacunk lesz-e, vagy sem. Mert ha az nap kevés volt a felhozatal a cseresznyéből, akkor a kofák már az érkezésünk pillanatában jöttek oda hozzánk és lesegítették hátunkról a cseresznyét. Ők már a ruházatunkról megismertek, hogy Szomolyáról hoztuk a finom cseresznyét. Ilyenkor a kofák egymásra licitáltak a vételárral. Jó volt nézni, amint összevesznek, hajba kapnak a cseresznyéért. Édesanyám erről a korábbiakban több történetet is elmesélt. Amikor pedig bőséges volt a cseresznye felhozatal, akkor nem akarták észrevenni a cseresznyével megérkező falusiakat. Sőt, még hátat is fordítottak nekik. Ilyen esetekben máris tudni lehetett, hogy nehéz lesz eladni a gyümölcsünket. Sorban kérdezték meg őket, hogy nem vennék-e meg. Ők azonban csak gucsmolták a gyönyörű cseresznyét, ilyen szavak kíséretében:

– Nagyon zöld még! Nagyon vörös, no meg hát törődött is. – Csak ennyit tudok érte adni! Szapulták ahogyan csak bírták, pedig nem volt rosszabb az áru, mint máskor. Ilyenkor panaszkodtak egymásnak a gyümölcsöt cipelő emberek, és minden esetben az lett a panasz vége: – De mocskosok ezek a kofák! Ők mindenkor kétszeresét akarták megkapni annak, mint amennyit fizettek érte.

Hányszor kívánták őket pokolra a szüleim, és másik is, akik ugyancsak ki voltak szolgáltatva a telhetetlenül kapzsi kofáknak, mert azok egyszerre akartak meggazdagodni. Most közepesnek volt mondható az érdeklődés a cseresznyék iránt – anyám megállapítása szerint A földre letett cseresznyéről a takaró kendőt levettük, és a szép, fekete, rövidszárú cseresznye máris csalogatta a vevőket, akik különként kívántak vásárolni. Amíg édesanyám méregette különként a cseresznyét, én egy pár méterrel odébb nézelődtem. Nem sokáig bámulhattam, amikor két vékony városi gyerek kezdett el velem kötekedni. Olyan nyápicok-sápadtak és fehérek, vékonyak voltak, mint a pincénkben a krumppli csírája a napfény hiányában. Lehet, hogy irigységükben

kötekedtek velem, amiért nekem nem zörgött a csontom, meg pirosabb is voltam náluk, ezért egyikük így szólt a másikhoz felém mutatva:

– Nézd! Ez egy paraszt gyerek! Érezni rajta a ló szagát! – mondta ezt olyan kihívóan és hangosan, hogy okvetlenül meghalljam.

Forrott bennem a méreg, de anyám szava csengett a fülemben:

– „Jól viselkedj, mert máskor nem hozlak magammal!”

Így hát nem akartam meghallani a gúnyolódó szavukat, de ők továbbra is szapultak, mire én begurultam és egyik kezemmel az egyikük fülét, másikkal a másikuk fülét csavargattam meg úgy istenigazában.

– Juj, ez fáj! – sikoltottak egyszerre.

– Tudom nyápic fajzatok, azért csavarom! – mondtam nekik röhögve, amint kétségbeesett, halványszínű arcukat néztem, de édesanyám a sikolyokra felfigyelve már is rám kiáltott:

– Nem meg mondtam, hogy jól viselkedj és ne verekedj!

– Nem verekedek én édesanyám, csak egy kicsit a fülüket csavargattam meg, mert csúfolódtak.

A csúfolódó gyerekek fülük elengedése után odébb csatangoltak, de még szipogtak. Én meg a piac távolabbi része felé indultam, hogy többet is lássak. Ekkor ütött a piactéri, kéttornyú templom órája kilencet. Néztem a magas templom tetejére, de máris szédülni kezdtem, hiszen annak tornyai a fellegekig értek. Az utcán autók dudáltak, hogy az emberek utat engedjenek nekik. Otthon még autós is ritkán lehet látni, itt meg egymás után sorakoztak. Nézelődtem volna még tovább is, de a két nyápic gyerek jelent meg előttem, és fenyegetni kezdtek:

– Nyugodt lehetsz, hogy még visszakapod! – természetesen a fülcsavaráásra gondoltak.

Ott álltak az egyik kofa asztala előtt, és fenyegető grimaszokat csináltak a megfélemlitésemre. Mivel verekednem nem szabad, ezért mindkettőjüket egyszerre meglöktem úgy, hogy a hátuk mögötti kofa asztalára estek. A krumpli, a zöldség, a sárgarépa, a retek, cseresznye, tojás, és minden, ami az asztalon volt, gurult a földre. Ebben a pillanatban iszkoltam is onnan, mert a kofa egy bottal kezdte el csépelni a rakoncátlan gyerekeket, akik kézzel-lábbal magyarázkodtak, hogy nem ők a hibásak, és mutattak volna rám, de én már elvegyültem a piaci sokaságban. Én pedig boldog voltam, hogy anyám kívánságának eleget tettem, mert nem verekedtem és helyettem a kofa verte meg őket.

– Úgy kellett ezeknek az úrigyerekeknek!

Visszamentem a helyünkre, hogy a cseresznye elkel-e már, de a hátyi még félig volt most is, így tovább mászkáltam a piacon. A tejeskofákhoz értem. Fehér köténnyel körbe kötve, álltak a kofák asztalaik előtt és kínálták a frissnek mondott tejet, tejfölt, túrót, meg még ki tudja mit nem. Mellettük a falusi asszonyok kínálták ugyanezeket eladásra. Diák nagyfiúk tébláboltak a tejtermékek körül. Kezükben ketté tört hegyeskenyér (pékkenyér), aminek a belsejét már kirágták, és most ezzel próbálták szerencsét. De ez a szerencse már nem igen akart sikerülni, mert a kofák megismerték a diákok tejfölszerzési módszereit és előre kérték a tejföl árát. Mert

eddig könnyen becsapták a kofákat, akiktől kértek egy fél liter tejfölt – és edényük nem lévén – a kirágott kenyér üregébe öntették bele.

Amikor fizetésre került a sor, az üres zsebükben nem találtak pénzt, mire a kofa dühösen visszaöntette velük a tejfölt, aminek jó része a kenyéroldálára ragadt. Így aztán olcsón úszták meg a tejfölös kenyeres reggelit. Mikor már a tejfölös kofáknál is meguntam a szédelgést, visszamentem a helyünkre. Éppen időben, mert a cseresznye elkelt és indulhattunk hazafelé. Édesanyám boldogan számolta a cseresznye árát, amely nyolc forint és ötven fillér volt.

– No látod! Még a délután is szedünk ennyi cseresznyét, és akkor holnap újra kapunk ennyit.

Ha Isten segít, az apád napszámjaival, a cseresznye árával, krumpli árával össze spórolunk annyit, hogy a Métyi-hegyen veszünk egy szőlőt, és apádnak sem kell már a más szőlőjébe járni napszámba kapálni. Ott a legolcsóbb, mert az van legmesszebb a falutól. De még addig sokat kell spórolni, mert csak ezért az átkos pénzért lehet venni még földet is, ha már egyszer nem örökölt sem apád, sem én –, mondta lehangoltan. Mert földet kell vennünk, ha nem akarjuk, hogy cselédek legyünk a más földjében mi is, meg a gyerekeink is. Már ez is jó, hogy van ez az egy cseresznyés, de még venni kell többet, mert négyen vagytok testvérek és jó lenne egy-egy darab gyümölcsös, hogy ne kelljen cselédnek lennetek.

Ketten ballagtunk hazafelé Szomolyára. Nem kellett már félni semmitől és senkitől, mert a Nap magasan járt az égen. Messze előttünk és mögöttünk is ballagtak hazafelé az emberek, szétszóródva a tájon. Most már üresen mentünk hazafelé, ezért könnyebben esett neki is a beszéd, ezért beszélni kezdett az életükről:

– Két esztendő voltam, amikor édesapám – nagyapátok – az első világháborúban meghalt, eltűnt. Két árvát hagyott maga után. Miklós bátyádat, az én testvéremet, meg engemet. Anyám – nagyanyátok – nagy szegénységben nevelt bennünket, sok-sok nélkülözéssel, egyedül.

Amikor tizenkét éves lettem, be kellett állnom summásnak az uraság birtokára, messze az Alföldre. Virradattól sötétedésig tartott a munkaidő, amely már nyár lévén, még a tizennégy órát is elérte. Ezért a munkáért havonta hatvan kiló búza járt, no meg az a kis koszt, amit enni adtak. Ritka nap volt, hogy babot nem főztek. Egyik nap bableves, másik nap törvebab, harmadik nap babfőzelék – habarás nélkül. Ennek ellenére mégsem untuk meg a babot, mert annyit nem adtak belőle, hogy meg is unjuk. Egész nap a kaszás emberek után szedtem a markot a búzatáblában. Ha az aratásnak vége lett, akkor reggeltől-estig kapáltuk a kukorica földeket, krumpli földeket, meg más veteményeket, ültetvényeket. Ha a derekunk gumiból lett volna, még akkor is megfájdult volna a sok hajlongástól. A nyári hat hónap keresetét télen feléltük. Így aztán tavasszal már ismét szegények voltunk. Olyan ez a szegénység, mint a mocsár. Az ember minél inkább szabadulni akar belőle, annál inkább mélyebbre süllyed benne. Becsületes munkával ebből nem lehet szabadulni, csak a munkába lehet beledögleni. Egyforma szegényen kerültünk össze apáddal. A jó

kívánságon kívül ő sem kaphatott többet a házaseletünk kezdséhez. Kondásbojtár apja nem igen tudott neki adni semmit sem. De hittük, hogy kitartó munkánk, és az örökös spórolásunk egyszer mégiscsak eredményre vezet. Ezért kell most is minden fillért megtakarítani, mert a fillérekéből lesz a forint. Ha pedig már egy darab föld ára összegyűlik, akkor azt meg kell venni, mert csak így van remény ahhoz, hogy Ti már ne legyetek a más cselédei – mondta meggyőződését arról, hogy miképpen lehetnének saját magunk urai ha majd felnövünk, és önálló életet kezdünk.

Elhallgattam volna még tovább is, de a Kiskút-forráshoz értünk. Itt, a forrás melletti padkán már úgy ültek sorban egymás mellett a pihenő gyalogosok, mint a vilánydróton a fecskék, amikor az őszi nagy vonulás előtt gyülekeznek. Lassan kortyolgatták a frissen merített hús forrás vizét, hogy a melegben támadt szomjukat enyhítsék az árnyéket adó lombok alatt. Az árnyékre nagy szükségünk volt, mert a Nap már közel járt a delelőpontjához. Egy félórányi pihenőt tartottunk, ami idő alatt mindenki elmondta a délelőtt vele történt eseményeket. Egy dologban mindenki egyetértett:

– Mocskosak ezek a kofák! Mindegy, hogy mezőkövesdi, egri, vagy bármely más kofáról legyen is szó. Olcsón megveszi az árut, és drágán eladja, csak hogy minél többet tudjon bezsebelni. Mégis mindig tele vannak panasszal, mint akik az éhenhaláshoz járnak közel –, mondta Panni nene, mire a többiek egyetértéssel biccentettek.

Szívesen elidőztünk volna még az árnyéket adó lombok alatt, a hús forrásvizet kortyolgatva, de mennünk kellett, ha még a délután folyamán cseresznyét akartunk szedni. Azt pedig szedni kellett, mert a nagy melegben megérett. Alig, hogy felálltunk, Eger felől újabb csapat érkezett, a bogácsiak. Elfoglalták a frissen felszabadult helyet, nehogy a Kiskút-forrás környéke néptelen maradjon. Átadva helyünket, tovább mentünk a nagy meleg ellenére is, hogy még a délután folyamán megszedjük a következő napi eladásra szánt cseresznyét. Hazaérésünk után első dolga volt édesanyámnak, hogy a pénzt a ruhásszekrény fiókos részébe tegye, a ruhák alá. Oda rakta a többi forintok mellé, hogy minél előbb együtt legyen a föld ára. Soha, de soha nem gondoltunk arra, hogy abból egyetlen fillért is kérjünk, vagy elvegyünk. Jól tudtuk, hogy az a föld vásárlására kell. Már pedig annál nem tudtunk elképzelni fontosabbat, hogy gyarapodjon földünk, a függetlenségünk záloga. Azonban azt számon tartottuk, hogy mennyi gyűlt már össze, és mikor tudjuk már megvenni a kiszemelt földet. Nagyon lassan szaporodott a föld ára, de a folyamatos spórolás hatására mégiscsak szaporodott. Egyik nap édesapám meghallotta, hogy D. V. el akarja adni egyik földjét a réten, ezért izgatottan kereste meg otthonában:

– Igaz-e, hogy elakarod adni az egyik földedet a réten? – kérdezte tőle lázas izgalommal apám.

D. V. gazdag ember volt. A földjeit csak úgy örökölte. Nem kellett egyik darab földjéért sem megizzadnia. Így aztán nem tudta igazán értékelni, és könnyű szívvel adogatott el belőle. A föld árát a kocsmára és a szép asszonyokra költötte, akiket az asztalon táncoltatott, sokszor ruhátlanul. Ilyenkor a nótáját húzatta a cigánnyal, aki szinte körbe ugrálta, mert ismerte bőkezűségét.

Apám kérdésére – félig részegen – kérdéssel felelt:

– Minek neked a föld Imre?

– Annak, hogy a saját magaméban dolgozzam én is, meg a családom is –, felelte neki apám.

– Én ha neked volnék, meginnám az árát, mert az oroszok itt is megszervezik a téeszt (termelőszövetkezet). Már pedig nekem elhiheted, mert én sokáig voltam náluk hadifogolyként –, bizonygatta.

– Nem nyúlnak azok a kisember földjéhez, csak a kulákok földjéhez, azoknak meg van bőven, van miből elvenni!

Ezt a megjegyzést természetesen D. V. személyérte értette, aki ezt félig részegen nem igen értelmezte magára.

– Náluk már az is kulák, akinek egy darab földje van. De ahhoz, hogy kulák legyen az ő szemükben valaki, még egy darab föld sem kell. Elég ha nem értesz valamivel egyet, máris kulák vagy –, politikai kulák, és ez még rosszabb, mint bármi.

– Én azért mégis csak megkérdezem, hogy eladod-e?

– El bizony, eladom ha érdekel.

– És mennyit gondoltál érte?

– Négy százötven forintot, egy fillérrel sem kevesebbet.

– Ebből még engedhetnél valamennyit, hiszen most is parlag.

– Igaz, hogy parlag, de jó minőségű réti föld az! – bizonygatta D. V. bá, hogy nem akármilyen földet ad ő el most.

Apám hallgatott és gondolkodott. – Való igaz, hogy nagyon jó föld az, csak el van hanyagolva. Egy jó trágyázással és mélyműveléssel sokat lehetne javítani rajta. Csak hát az utolsó fillérünk is rámenne a vételre. Végülis abban állapodtak meg, hogy mind a ketten átgondolják még ezt a dolgot, és ezután apám elkészönt tőle. Itthon aztán lázas izgalommal tanácskozott a család, illetve szüleink, mert mi csak hallgattuk.

– Az biztos, hogy jól termő földé lehetne csinálni, csak hát jó lenne, ha engedne belőle vagy harminc forintot – mondta anyám, amikor a haza érkező apám elmondta neki a földvételével kapcsolatos hírt.

– Én is arra gondoltam, hogy azt a harminc forintot igazán elengedhetné ez a Vendel. Holnap elmegyek hozzá újra, minél előbb dűlőre jussak vele. Nem szabad tovább halogatni, mert még valaki megveszi előlünk –, mondta apám.

Csendben hallgattuk szüleink párbeszédét, és máris úgy örültünk, mintha már biztosra miénk lenne a föld. Nagyon bíztunk benne, hogy ha sikerül venni földeket, akkor nekünk már nem kell a más földjén cselédnek lennünk. Másnap aztán édesapám ismét felkereste V. bátyót. V. bá csak hallgatott egy ideig, amikor apám az újabb ajánlatát megtette az árát illetően. Aztán nem teketóriázott sokáig, és elfogadta a harminc forinttal csökkentett vételárát annál is inkább, mert a korábban eladott föld árából már semmi sem maradt. Bizony a mulatozás sohasem volt olcsó dolog, nem beszélve róla, ha a szépasszonyok is segítettek a pénz elköltésében. Azok pedig nem haboztak soha sem, ha erre lehetőségük adódott. Így aztán egy darab föld ára hama-

rabb szertefoszlott, mint Panni nene kéményéből bodrosodó fekete füst, amikor zöld gallyakkal rakta meg a sparheltjét. Az egyezés létrejöttével kezét rázták, és édesapám ötven forint előleget nyomott V. bá markába, akin nem igen látszott, hogy egy könnyet is ejtene a földje miatt.

Amikor a faluban megtudták, hogy Vendel bátyó újabb földet adott el, részvétellel suttogták az emberek:

– Szegény V! Szegény V! – ezt természetesen ez elme állapotára gondolva mondták a falu lakói. Pedig soha nem szabad korán ítélni, mert mindig az idő tudja csak igazolni, hogy a cselekedete kinek helyes és kinek helytelen.

Mindenesetre az már többször is bizonyítást nyert, hogy elvenni csak onnan lehet, ahol van. Lehet, hogy V. bátyó a hadifogság alatt – Szibériában – ezt már szépen megtanulta, és tudását igyekezett itthon hasznosítani. De hát neki nem kellett kurgatni a pénzt, hogy földje legyen. Neki csak meg kellett születnie, egy jó időpontban és egy jó helyre. Ezek után nem lehet csodálkozni, hogy nem ejtett könnyet az eladott földek miatt. Mikor aztán az adás-vételt szentesítő szerződés aláírásakor a föld árát teljesen megkapta, olyan dorbézolásba kezdett, hogy még a szomszéd faluban is híre ment. Ennek hírére jelentkeztek ott is az ivócimborák, akik az utolsó forintjáig jó cimborák maradtak. És természetesen ott is voltak szépasszonyok is, akik akár ruha nélkül is táncoltak V. bátyó kedvére. Amikor aztán teljesen elfogyott a föld ára, elfogytak a rövid keletű barátai és barátnői is. De amíg van mit eladni, addig nincs semmi baj, addig ismét lehet pénzt csinálni.

Ősszel megrágyáztuk az új földünket, és meg is szántottuk.

– No, meglássátok, jövőre szép krumpli termés lesz ebben a földben –, mondta apám a frissen trágyázott földön végig nézve, amelyet az eke mélyen megszántott, és ez a föld már a mi földünk volt, és senki másé.

Leesett az első hó is. A határban elfogyott a munka, a természet pihenőre tért. Édesapám télidőre elszegődött az erdőre az erdő kitermeléshez napszámba. Jól jött a pénz, meg az a fa is, amit hulladék gallyként kapott tüzelőnek. Nagy tél volt, nagy hóval, ezért a távoli erdőről nehéz lett volna hazajárni mindennap, éppen ezért földbe vágott kunyhóban laktak, aminek tetejére és az oldalára is nagy hasáb fákat erősítettek, hogy ne omoljon be és melegebb legyen. A kunyhóban hideg volt annak ellenére, hogy állandóan égett benne a tűz, éjjel és nappal egyaránt. Amelyik testrészünk a tűz felé volt, az nagyon melegedett, amelyik pedig a fal felé, az állandóan fázott. De mégis jobb volt ott pihenni éjjel, mint a fél méteres hóban – a munka előtt és után –, több kilométert gyalogolni. Hetenként kétszer hazajártak a faluba, hogy az élelmiszert pótolják. Kemény, és nehéz munka volt, de a muszáj, a szükség nagy úr. A tél végül elmúlt. Lett egy kis tüzelő is, és egy kis pénz is, ami a kevés napszám-ból összejött. A hóolvadás után tavaszodni kezdett. Az először csak duzzadó rügyek kipattantak, és szép kis hajtásokká serkentek, a virágrügyek pedig kinyílván ezer és ezer színbe öltöztették a fákat, bokrokat és más növényeket. Virágba borultak a cse-resznyefák is. Nem érte károsodás a hideg téli napokon, ezért lehetett bízni abban,

hogy ismét lesz cseresznye és ennek az ára is szaporítani fogja az újabb föld árát.

– Ha Isten segít, megérjük, hogy a saját földünket dolgozzuk csak, és mégis megélünk – bizakodott apám a virágzó cseresznyefák láttán, mert az ebből kapott pénz is nagyon jól jött, az újabb föld vásárlásához.

És jól jött az is, hogy azok a kereskedők, akik eddig Egerben vásárolták fel export céljára a szomolyai cseresznyét, már jelezték, hogy kijönnek érte Szomolyára. Végre valahára megtudták, hogy amit eddig Egerben vásároltak fel cseresznyét, az valójában szomolyai cseresznye, amely a falut körülvevő dombokon terem. A továbbiakban teherautók jelentek meg a faluban és ezek szállították el a cseresznyésekben termett finom, ropogós cseresznyét. A falu lakói kedvet kaptak a cseresznyét termő gyümölcsösök növeléséhez, ezért különösen a rövidszárú, fekete fajtát termő területek szaporodtak legjobban a meglévő gyümölcsösünkben, apám is ezt a fajtát igyekezett szaporítani. Az Eged hegyről hozott vadcseresznye-csemetéket beoltotta, hogy minél több rövidszárú, fekete cseresznyénk teremjen, mert a kereskedők ezért fizettek meg a legjobban. Az ország más tájairól is jöttek oltó gallyakért, de később kiderült, hogy ez a fajta a szomolyai földet és éghajlatot szereti legjobban. Így aztán hiába próbálkoztak más tájakon ennek a termesztésével, az gyengébb minőségű lett a szomolyainál.

A D. V. bátyótól megvásárolt földön szépen megtermett a krumpli. Hiszen az eddigi parlag föld megrágyázva és jól megszántva, annyi krumplit termett, hogy bőven jutott eladásra is, a családi szükséglet mellett. Az eladásából származott pénz is, az újabb föld vásárlásához szükséges forintok kasszájába kerültek. Ez a kassza szent volt, és sérthetetlen. Csak bele tenni volt szabad, kivenni nem. Így aztán hiába kérdeztük a mezőkövesdi piacról hazatérő apánkat, hogy mit hozott nekünk ajándékot, ő most is így válaszolt:

– Jaj kedves gyerekeim, hoztam volna én nektek olyan szép ajándékot, de megint beesett a lyukas hídon, amikor átjöttem rajta!

Ilyenkor egy rövid ideig bánatosan néztünk, de végül is megszoktuk, hogy a mi ajándékunk mindig beesik a lyukas hídon.

Lehetséges, hogy azért, mert az ajándék túl kicsi volt, a hídon a lyuk meg túl nagy.

– Ne bánkodjatok, mert összegyűlik a pénz nemsokára, és a Métyi-hegyen megvesszük az egri ember szőlőjét!

Abban lesz majd sok féle körtefa, cseresznyefa, sasza szőlő, szagos muskotályos, meg a mézédés ezerjő szőlő – vigasztalt bennünket a lyukas hídon ért sérelemért, és ennyi vigasztalás után már jobban örültünk a Métyi-hegyi szőlőnek, mint a lyukas hídon „beesett” ajándéknak, ha azt megkaptuk volna.

A Métyi-hegyi szőlő rövidesen valóság lett. Nagy volt az öröm, amikor először kimentünk a szőlőhegyre, hogy az újabb szerzeményt megnézzük. Már az út mellett egy hatalmas körtefa lombos ágai zöldelltek. Két fajta körtét termett. Az egyik fajtája téli körte, a másik fajtája nyári körte. Ez a nyári körte nagy volt, és színes, emellett bőtermő. A későbbiekben ezt a körtét vitte édesapám a mezőkövesdi piacra, ott aztán gyorsan elkapkodták, mert szép és nagyfajta, mutatós körte volt. Ilyenkor, hazafelé

jövet egy hatalmas görögdinnyét hozott nekünk, a körte árának törekedéért. A nagykörtefán belül kezdődött a jobbnál-jobb fajta szőlő. A szőlő tőkék között itt is-ott is különböző éréskorú cseresznyefák voltak. A legvégén ismét körtefák – téli körte – óriásai magasodtak az ég felé. Természetesen őszibarackfák is voltak, amelyek között olyan is volt, amelyik óriás nagyságú gyümölcsöt termelt. Örültünk ennek a gyümölcsösnek, mert ez maga az édenkert volt. Amennyire örültünk mi, úgy irigykedtek ránk mások, akik nem dolgoztak és nem spóroltak annyit. Mert a sok munkát és a spórolást azt nem szokták irigyelni, csak ezeknek az eredményeit. Pedig nem kellett volna irigykedniük, mert a sok-sok munka és spórolás eredménye csak négy hold föld volt, és a négy gyereknek csak egy-egy hold jutott.

Rákosi elvtárs pribékjei is ellenszenvesen nézték a család munkája jóvoltából történő gyarapodást. A tanácselnök elvtárs meg is jegyezte apámnak, egy utcai találkozás alkalmával:

– Te Imre! Nem vagy öntudatos embert, mert ha az lennél, akkor levetnéd ezt a burzsoá csökevényességet, ami vagyonszerzésre ösztönöz! – mondta apámnak a közösségi szellemtől és a „dolgozó nép” iránti mélységes elkötelezettségtől átitatva P.J. tanácselnök elvtárs, miközben a szesztől tüzelő fejét lógatta.

– Ha meginnám a földek árát, akkor öntudatos lennék? – kérdezte apám a közösségi szellemtől átitatott községi előljárót, aki ezt a kérdést nem akarta magára értelmezni.

Az azonban tovább lógatta nagy vörös fejét, és tartott előadást apámnak a népi-demokrácia töretlen fejlődéséről, amely fejlődés ő és a hozzá hasonló munkásmozgalmi aktívák kiemelkedő eredménye –, mondása szerint. A tanácselnök elvtárs, már régen eltemette a munkakedvét, ha egyáltalán volt is neki valaha. Ő örökölte földjeit, ezért azt szerette volna, ha másnak munkával sem sikerült volna földhöz jutnia. Mikor aztán beindult a beszolgáltatási gépezet, azon igyekezett, hogy a szorgalmas emberek életét megkeserítse. Ha valamivel meglehetett keseríteni, a szorgalmas embereket, akkor az a beszolgáltatás volt amit a helyi vezetők egyéni szájízük szerint alkalmaztak. Apámat egyik nap behívták a tanácsházához, hogy közöljék vele a földek után járó beszolgáltatás nagyságát. A beszolgáltatást végző öntudatos előljáró sorolni kezdte a földek után járó kötelezettségeket:

– A Métyi-hegy egy jó karban lévő szőlő. Megterem még tíz mázsa szőlőt is, ezért ebből öt mázsát kell beszolgáltatni a népi demokrácia javára.

De a szőlő mellett terem még itt cseresznye, körte, őszibarack és a szőlősorok között megterem még a paradicsom, a paprika, sőt még a bab is. Ezekből nem kell beszolgáltatni semmit sem, mert pártunk és kormányunk nagylelkűen úgy határozott, hogy ebből „csak” húsz forint adót kell fizetni évente – mondta apámra nézve, a népidemokrácia helyi beszolgáltatási megbízottja. Apám – mint aki nem tudja fel fogni, hogy milyen présbe került –, szájátva hallgatta, az pedig tovább folytatta:

– A Gyep-dűlőben lévő cseresznyést is bejártuk a bizottsággal. Nagyon szépen fejlődő fákkal van beültetve. Ezért ennek az adója ennyi és ennyi! – sorolta az újabb kötelezettségeket.

Ezután sorra került a réti föld, és az ezután járó beszolgáltatási kötelezettség ismeretése. A Búrbolya részen lévő földedért pedig ennyi- és ennyi terményt kell beszolgáltatni. Ezenkívül a két tehened után ennyi- és ennyi tejet kell szolgáltatnod, amelyet köteles vagy a helyi tejcsarnokba leadni – természetesen jó minőségben, megfelelő zsír-százalék tartalommal. E mellett évente egy hízót és tyúkonként ennyi- és ennyi darab tojást. Végül is apám keserűen kiáltott fel, a felsorolások hallatán:

– De hát a tehennel a földet szántom, így nem adhatnak tejet is, meg dolgozzanak is!

– Erre nem tér ki a paragrafus! Vedd meg a tejet olyantól, akinek a tehene több tejet ad.

A beszolgáltatást minden áron teljesíteni kell, mert a népidemokráciának nagy szüksége van erre az erejének megőrzéséhez. Erőre pedig nagy szükségünk van, mert soha nem lehet tudni, hogy a környező imperialisták mikor támadnak meg bennünket. Túl sok a demokrácia ellensége, akik irigykednek ránk, a teljes szabadság miatt, amit a hős Szovjetunió hozott nekünk, életét és vérért nem kímélve – mondta levegővétel nélkül a beszolgáltatási előadó, akinek a szemináriumban hallott szövegek ismétlése hevében bepirult a feje, majd be is lilult.

– De hát ez mégis csak sok! Ennyit képtelenség teljesíteni – gondolt apám a felsorolt beszolgáltatni valóra és az adókra.

– Ilyet csak a belső ellenség, a kulákság mond, akik lépten-nyomon igyekeznek szabotálni a beszolgáltatást! De mi résen vagyunk mind a külső, mind a belső ellenséggel szemben, mert mi megvédjük a szabadságunkat, ha kell, az életünk árán is! – kiabálta, és úgy csapdosott a levegőbe vaktában, mint ahol máris jelen vannak az imperialisták, hogy bármely pillanatban lecsapjanak a népidemokráciára, ami nem akart fejlődésbe lendülni a sok áldozat ellenére sem.

Apám félszegen lépett ki a tanácsháza ajtaján. D. V. szavai még a fülében csengtek:

– „Nagy baj, ha valakire ráfognak, hogy kulák, de még nagyobb baj, ha azt sütik ki, hogy politikai kulák.” Mert bármelyiket is fogják rá, nem menekül a meghurcoltatástól, kínzásoktól.

A kínzások hatására pedig olyan bűnöket is képes bevallani, amit soha az életben nem követett el, csak hogy ne kínozzák a jól kipróbált módszereikkel tovább. Mert a vallatónak nincsen más célja mint az, hogy bármilyen módszerrel rábizonyítsa a vallatottra, hogy az „egyén” a népidemokrácia ellensége. Ekkor gyarapszik főnökei szemében, akik mindig, és mindenhol az ellenséget keresik mindenkiben, és ilyenkor büszkéek önmagukra, hogy lám ismét sikerült leleplezni egy imperialista-barát egyént. Valójában saját pozíciójukat féltik.

Borús hangulatban érkezett haza apám. Kezében egy iratköteget tartott, amely panaszkodó szavait hitelesen igazolta a beszolgáltatás rémségéről. Szüleim osztottak-szoroztak, mégis csak az vált világossá, hogy nekünk alig marad valami abból, amit megtermelünk. A további földvásárlásról pedig végérvényesen lemondhattak, mert a beszolgáltatás teljesítése elvitte a leendő föld (földek) árát. Mi pedig – mint

gyerekek – a tejről, tejfölről, túróról mondhattunk le, ha csak nem vásároltunk tejet valakitől, aki nem használta igavonásra a teheneit. Mivel a földvásárlás lehetősége megszűnt, így megpróbáltunk bérelni újabb földet. Pénzünk természetesen nem volt, ezért csipke bokrokkal és más bokrokkal benőtt parlagot törtünk fel, hogy azon termelhessünk. A Rezerva-dűlőben (Mácsalma mellett) ajánlkozott földes gazda, hogy ha feltörjük a parlagot, akkor öt éven keresztül használhatjuk úgy a földet, hogy bérleti díjat nem kér érte. Szüleim kaptak ezen a lehetőségen, és elvállalták ezt a földet. Már mi – gyerekek – is besegítettünk a bozotos irtásában, amiből nagy-nagy tüzet raktunk. Ennek a földnek a haszna elkerülte a beszolgáltatást, ezért jól jártunk vele. Persze titokban bíztunk abban, hogy majd valamikor lehetőségünk lesz annak megvásárlására. Az eddig parlag föld jó termést hozott napraforgóból, amit aztán az olajütőben kipréseltetve, vagy negyven liternyi olajat nyertünk belőle. Ezt az egri és a mezőkövesdi piacon értékesítettük és ismét lett egy kis pénzünk. Az adóvégrehajtók értetlenül nézték, hogy a sok adó és beszolgáltatás ellenére még mindig megélünk valahogyan. Még olyan adókat is fizettettek velünk, ami a rokonaikat illette volna. Amikor erre rájöttünk, azt mondták, hogy ez csak tévedés volt. De hasonló tévedésbe máskor is beleestek, fordítva azonban sohasem. Apám sokszor kiáltott fel ilyenkor tehetetlen dühében:

– A keserves mindenit ennek a rablóbandának!

De ezt csak halkán mondhatta, hogy meg ne hallják, mert nagyon félt az internálótáborától, ahová a kuláknak bélyegzett embereket vitték büntetésre. Innen nem jött haza senki sem egészségesen, mert a börtöntől is kegyetlenebb hely volt. Kipróbált szadista emberek gondoskodtak arról, hogy az elitelt örökre rettegésben legyen ettől a helytől, amely maga a pokol volt. Igyekeztünk hát teljesíteni minden adót és beszolgáltatást, még akkor is, ha kevés ennivalónk maradt. Szüleim nagyon féltek attól, hogy ha mégsem tudják teljesíteni a végrehajtók követelését, akkor szabotálóknak kiáltják ki őket, azaz a „dolgozó nép” ellenségének. Ezért pedig internálás járt, mert a börtön csak rablásért és gyilkosságért járt, ami enyhébb bűncselekménynek számított a szabotálásnál. Szüleink természetesen nem akartak a dolgozó nép ellenségévé válni, ezért még többet dolgoztak, hogy valamennyi maradjon a család részére is. A végrehajtók, besúgók, titkos spiclik egész sora gondoskodott arról, hogy állandó rettegésben éljen az igazi dolgozó nép. Erre az alantas foglalkozásra mindig akadt jelentkező a társadalom söpredékéből, akik messze elkerülték a munkát. Természetesen őket jól megfizették, hiszen itt minden emberi érzést félre kellett dobni – már amennyire ha ilyennel rendelkeztek volna egyáltalán valaha is. Ezt rendszerint úgy csinálták, hogy nem a saját falujában alkalmazták végrehajtónak, hanem a szomszédos településeken, ahol kegyetlenkedéseiket sokszor hozták hírül. Szomolyáról is a szomszéd, vagy a távolabbi falvakba kerültek végrehajtónak ilyen emberek. Ilyen volt F. Gy. is, akit gyakran lehetett látni összetört fejjel, mert az elkeseredett emberek (végrehajtottak) az esti homályban „helybenhagyták” túlzott buzgóságért. De mégis megmaradt ennél a foglalkozásánál („dolgozó nép” szolgálatánál),

mert a kapálást még nehezebbnek találta, és nem is jövedelmezett úgy, mint a végrehajtás. A falu lakói minden lehetséges módon igyekeztek a végrehajtókat kijátszani, hogy mégis maradjon valamennyi nekik is a beszolgáltatás mellett.

Ilyen volt például a „feketevágás”, ami azt jelentette, hogy a hízóját és egyéb állatát úgy ölte le, hogy nem kért engedélyt a tanácsháza vezetőitől. Ilyenkor az istállóban – becsukott ajtó mögött – ütötték fejbe a levágásra szánt állatot, hogy semmi sikoly ne hallatszon ki onnan, mert a folyton hallgatódzó és leskelődő spionok máris bejelentették volna őket. Ez pedig főbenjáró bűnnek számított, hogy a saját maga által nevelt állatot ő, és családja akarta elfogyasztani. Édesapám pincéjében is villámlátogatást tettek a fináncok. Üreget kerestek, amelyben bort véltek eldugva. Több mázsa krumplit is átkapáltak, de a keresett üreget nem találva, elmentek. Az összevagdalt krumplik csomóit otthagyták, amelyért kártérítést nem fizettek, de még bocsánatot sem kértek. Sőt, még ők voltak dühösek, hogy feleslegesen dolgoztak a krumpli csomók átkapálásával. Apám tehetetlenül, káromkodva emelte kezét az ég felé, szitkokat küldve a távozó fináncok után, de ez nem hozta helyre az összevagdalt krumplikat. Így a D. V.-től korábban vásárolt réti földben termett krumpli nagy része, a pincében rohadt meg. A falu házainak tetejére szerelt hangszórókból dörgött a mozgalmi dal:

„Kényszer volt egykor a munka, Ma hősi tett”...

– Pizkos kupcihérok! – kiabált fel apám a bömbölő hangszóróhoz bátran, mert annak dübörgő hangjától a folyton fülelő spionok úgy sem hallották meg.

Ez volt a legtöbb, amit tehetett a „dolgozó nép” országában, mert panaszra nem mehetett sehová. Nem lehet csodálkozni, hogy a sok munka, és idegi megterhelés miatt betegeskedni kezdett. A gyógyszerek sem hoztak eredményt egészségének helyreállításában. Minden orvos más és más bajra gyanakodott, és aszerint írta fel a gyógyszereket, amelyekből már kisebb patikányi halmozódott fel, de mégsem gyógyult. Egyik lelkiismeretes orvos – mert olyan is van – meglátva, így szólt hozzá:

– Somogyi bácsi! Ezeket a gyógyszereket már mindet szedte?

– Mindet bizony, és mégis egyre betegebb vagyok. Sőt már a gyomrom is fáj!

– No akkor próbálja meg, ne szedje egyiket sem! Egy nyeletke vörös bort igyon meg délelőtt is, és délután is. De arra tessék vigyázni, hogy ne többet! A mértéktartás nagyon fontos! – hívta fel figyelmét az elfogyasztott bor mennyiségére.

Lassan, fokozatosan javult az állapota, de a későbbiekben sem gyógyult meg teljesen.

Tél vége felé járt az idő. A háztetők cserepeinek végén csüngő jégcsapok olvadása folyamatossá vált. Ez már csalhatatlanul jelezte a közeledő tavaszt. Jelezte az is, hogy az udvarunk végében megfogyatkozott a kukoricaszár csomója, és a széna kazalt is kis kupaccá örölték a télen is folyton éhes tehének. Úgy voltak a tehének is, mint mi – gyerekek, hogy mindig rágtunk volna, ha lett volna mit. De a beszolgáltatás ezt nem vette figyelembe, és csak annyit hagyott, amit mindig jóízűen fogyasztottunk el, a maradék étel fogalma ismeretlen volt az asztalunkon. A detektoros rádiókon, a termelőszövetkezetek megalakulásáról lehetett hallani, amit a dicső Szov-

jetunói tapasztalatai szerint, az országunk vezetői is igyekeztek megvalósítani. Mi, gyerekek szereltük össze ezt az egyszerű rádió készüléket, amely többször recsegett, mint hallható hangot adott. Apám meg is unta ezt a rádiót, ezért aztán a nagy tömegben gyártott – úgynevezett – néprádiót vásárolt. Ezen csak a „Petőfi” és a „Kossuth” rádiókat lehetett hallgatni, mert műszakilag úgy lettek elkészítve, hogy más rádió állomásokat ne lehessen vele hallgatni. Azért, nehogy a külföldi imperialisták magyarnyelvű adásaikkal a magyar dolgozó nép gondolkodásában kárt tegyenek, ami aztán a népidemokrácia fejlődését fékezne. Pedig fékeződött az anélkül is eléggé annak ellenére, hogy a hároméves tervet két év alatt, az ötéves tervet pedig három és fél év alatt teljesítette a dolgozó nép – természetesen a párt kiváló irányításával.

A mezőkövesdi piacon már olyan alföldi emberekkel is lehetett beszélni, akiknek falujában már elkezdődött a termelőszövetkezet szervezése. Elmondták, hogy a földeket és állatokat ingyen kell a termelőszövetkezetbe bevinni. Természetesen ekét, lovat, kocsit és a nagyobb eszközöket is, ha volt valakinek. Ilyen volt például a cséplőgép és a traktor is. Apám idegesen hallgatta ezeket az embereket, akik elmondták, hogy kemény, kényszerítő eszközöket is alkalmaznak a szövetkezetbe belépni nem akaró szabotálók ellen. Rögtön a nehéz munka, és spórolás árán vásárolt földjeire gondolt, és indulatosan felkiáltott:

– De az anyja keserves mindenit, én nem adom a földem! Baltával hasítom széjjel annak a fejét, aki a földemre meri tenni a lábát!

– Csak ne olyan hevesen, kedves barátom! Be viszik egy hétre és addig kínozzák, amíg maga nem kéri, hogy vegyék már be a szövetkezetbe! – csillapította a hírhozó ember.

Ennek hallatán gondolkodóba esett:

– Ha ez így van, akkor ez a D. V. mégsem hazudott, amikor azt mondta, hogy a nagy elvtárséknál (Szovjetunió) ez már megalakult – mormolta maga elé meredve, mert nehezen tudta elképzelni, hogy a szegény, kisemberekre is rá kerül a sor a tagsításnál.

Mert ha ő ezt akkor elhiszi, akkor nem dolgozott volna annyit sem ő, sem a családja és nem is spórolt volna, mert a földjét úgy is elveszik.

– Csak a rongy embereknek áll mindig a világ, akik lumpolnak, csavarognak, és a mának élnek –, jegyezte meg keserűen a nehezen szerzett földek elvesztésére gondolva.

De hát a világ mindig is ilyen volt. Mindig attól vettek el, akinek volt. És általában attól, aki nehéz munkával szerezte kicsinyke vagyonát. Ezek az esetek újra és újra megismétlődnek generációkon át, mégis elkövetjük azt a hibát ismételtlen, hogy birtokolni akarunk –, nem tanulunk az elmúlt időktől.

A néprádióban harsogtak az indulók:

*„Szódd a selymet elvtárs,
Selyemből lobogót,
Az vezesse harcra,
A magyar dolgozót...”*

*„A rablánc a lábon nehéz volt,
De széttörte büszkén a nép.
Hát éljen a nép
Aki értünk feláldozta életét.
Hát éljen Lenin és a nép...”*

Az indulók közötti szünetekben a bemondó harsány hangon mondta:

– Éljen ez, és ez a község, amelynek gazdái megértették, hogy a népidemokratikus országunk fejlődésének legbiztosabb záloga, a termelőszövetkezetek megalakulása!”

Apám egy ideig eszelősen hallgatta, majd ránk kiáltott:

– Csukjátok le az anyja keserves mindenit, mert rögtön a földrehajítom és összetapodom azt a hazugság ládát! –, mire gyorsan lekapcsoltuk, mert ő ezt meg is tette volna.

De attól az események folyása még nem áll meg, hogy szándékosan nem akarunk róla tudomást venni. A szomolyaiak számára is eljött az idő, amikor idegen szervező elvtársak jelentek meg a faluban. A házak tetejére szerelt hangosbemondó bömbölte a mozgalmi indulókat egymás után, majd egy elvtárs harsány hangon szólt a mikrofonba, két mozgalmi induló közti szünetben:

„ – Figyelem! Figyelem! Tisztelt elvtársnők! Tisztelt elvtársak! Tudatom, hogy Szomolya község lakossága számára is elérkezett a régóta várt pillanat, amikor végre önként, saját elhatározásukból megalakíthatják a termelőszövetkezetet! Ebben az országban már sok község ébredt tudatára annak, hogy fejlődésének a termelőszövetkezet az egyetlen és biztos záloga! Lenin elvtárs már régen megmondta, hogy egységben van az erő! Már pedig amit Lenin elvtárs – a mi lánglelkű vezérünk – mondott, az maga a jövőbelátás, maga a bölcsesség!

– A termelőszövetkezeti tagsági belépés teljesen önkéntes alapon történik, minden kényszerítő körülmény nélkül. Ma este hét órakor a kultúrházban szeretettel várjuk a község lakosságából az érdeklődőket, ahol a bővebb felvilágosítással szolgálunk a belépéssel kapcsolatban! – fejezte be mondanivalóját az idegen elvtárs és a hangszóró máris bömbölni kezdte a soronkövetkező mozgalmi indulót:

*„Sztálin, Sztálin nevében
Munkára készen
Indul a harcok
Munkás brigád...”*

Édesapám köpött egyet a háztetőn lévő hangszóró irányába, és indulatosan megjegyezte:

– Ha a belépés önkéntes, akkor nem lesz baj, ezek a kupcihérok meg csak kiabálnak a háztetőn, míg le nem piszkálom onnan azt a bömbölő masinát – rázta ökleit a hangszóró felé, de az alföldi emberrel történt beszélgetés után már nem igen bízott abban, hogy a belépés valóban önkéntesen történik.

A belépésre kényszerítő intézkedések előtt agitátor elvtársak hívták be elbeszélgetésre a falu gazdáit. Ezek az erőszakos agitátor elvtársak inkább hasonlítottak egy aligátorra, mint az emberre. Durva, ellentmondást nem tűrő hangon fenyegetőztek, éreztetve, hogy a hatalom az ő kezükben van. Először a módosabb gazdák agitálására került sor. Az agitátor elvtársak jól tudták, hogy ha őket sikerül beszervezni, utána a kisebb gazdák már nem tanúsítanak igazi ellenállást. Hiszen a módosabbaknak volt több félténivalójuk a vagyone elvesztésével. A kisebb vagyonnal rendelkező gazda – mint apám – talán könnyebben belép – gondolták. Talán példaképének tekinthette a vagyonosabb gazdát, hogy annak még nagyobb lesz a vesztesége a belépéssel. Akinek meg nem volt semmije, még könnyebben belépett, mert nem volt semmi vesztenivalója. Mindegy volt, hogy kinek a földjén fog dolgozni, mert a magáén eddig sem dolgozott. Az eddig csak finomabb módszerekkel agitáló agitátorok keményebb módszerekhez folyamodtak, mert a falu gazdái, Lenin elvtárs bölcs szavait – a közös munkát illetően –, nem akarták önkéntes alapon megfogadni. A behívatott nagygazdák közül egyszer egyik, majd a másik gazda tűnt el két-három napra. Az érdeklődő hozzátartozóknak azt felelték, hogy egy kis továbbképzésre mentek, mert még Lenin elvtárs bölcs szavait nem tudják helyesen értelmezni. P. J. is megértette az idők szavát. A továbbképzésről már felvilágosultan érkezett haza. Megértette a fejlődés szükségességét, csak a lábai sántítottak egy kicsit, a fején pedig beszáradt varas sérülések voltak. Talán azért, hogy régi arcbőrét egy újabbra cserélje fel, ha már egyszer fejébe új eszme került. Bárki kérdezte azt felelte, hogy a lépcsőn esett le. Csak hosszú évek múlva lehetett megtudni, hogy milyen kínzásokban volt része. Mindenesetre, a hazaérkezése másnapján a hangszóróban a neve hallatszott:

– A következő dalt P. J.-nek küldjük, aki megértette az idők szavát, és a Nagy Lenin elvtárs tanításait, és úgy döntött, hogy teljes vagyonával belép a termelőszövetkezetbe:

*„A rablánc a lábon nehéz volt,
De széttörte büszkén a nép
Hát éljen a nép, akiért
Feláldozta Lenin hű életét.
Hát éljen, Lenin és a nép!...”*

Apám teljes csüggedésben volt. Már bizonyossá vált előtte, hogy hamarosan neki is küldenek dalt, ha csak nem akar internálótáborban élni, az élete hátralévő részében. A családját pedig megbélyegeztetni, aminek egy sor kellemetlen következménye lehet a jövőben. Például a tovább tanulástól való eltiltás, munkahely elvesztés, stb. Az orvos által korábban javasolt bormennyiséget fokozni kezdte abban a reményben, hogy egyszer – a mámor után – ez az egész nem valóság, hanem egy rossz álom lesz csak. A gazdák egymás után léptek be „önkéntesen”. Hozzánk is naponta jöttek az agitátor elvtársak, hol reggel, hol este, hol éjjel. Folyt az apám

„puhítása”, mert nem akarta megérteni a fejlődés szükségességét, amit Lenin elvtárs már régen megmondott. Nem akarta egy tollvonással átadni azt, aminek az árát ő, és a család nehéz munkával szerzett meg. Sok napszám, sok spórolás, nélkülözés volt a földek vásárlása mögött. Egy nap aztán már nem lehetett tovább halogatni a termelészövetkezetbe való belépést, és aláírta a belépési nyilatkozatot. Attól a perctől kezdve teljesen megváltozott. Kedvetlen, folyton zsörtölődő, morgó ember lett belőle. A falu háztetőin megszólaltak a hangszórók, új belépőt hirdetve:

– Most pedig üdvözöljük Somogyi Imrét, aki megértette, hogy a népidemokrácia fejlődése csak a termelészövetkezetekkel valósítható meg. Ezért önként, szabad akaratából kérte felvételét a termelészövetkezeti tagok soraiba. A következő mozgalmi dallal köszöntsük őt:

*„Szódd a selymet elvtárs
Selyemből a lobogót
Az vezesse harcba
A magyar dolgozót.
Kényszer volt egykor a munka
Ma hősi tett.
Szódd a selymet elvtárs,
Szódd az életet...”*

A sors iróniája, hogy D. V. lett a brigád vezetője. Így az ő irányítása alatt teljesítette az előírt munkaegységet. D. V. tanult a szovjet hadifogságból, ezért a kellő időben állt a napos oldalra, és a kellő széljárást kihasználva brigádvezető lett. Lehet, hogy őszinte sajnálatot érzett apám iránt, amikor egyik nap részvétellel mondta neki:

– Látod Imre, jobb lett volna, ha megittad volna az árát. Az én földemet már nem veszik el!

Mert örök igazság, hogy csak attól tudnak elvenni, akinek van!!... Ő csak hallgatott, az elmúlt szenvedésekre gondolt. A feleslegesen végzett munkára, az életük bonyodalmas kálváriájára.

PESTRE MENTEM, ESTÉRE ITT VAGYOK!

Még olyan korán volt, hogy Keleten is alig világosodott valamicskét az ég alja. A Gyűr-tető mögött derengett már ugyan, de a napkelte még messze járt. Ám a falu már ébredezni kezdett. A korábban kelők már javában etették az állatokat, tehénbögés és malacsivítások verték fel a falu csendjét. Mint egy alvajáró tántorogtam az istálló felé. A hajnali szürkületben szemem le-le csukódott és a lábam összeakadozott.

– De jó lenne még egy kicsit az ágyba visszafeküdni! – sóhajtottam magamban, amikor apám szigorú hangja zökkentett ki az ábrándozásból:

– Mozogj már, mozogj, mert elalszol menet közben. Olyan vagy mint Terhány sógor, akit menet közben meg lehet borotválni! – folytatta apám a nevelésemet ott, ahol előző este abbahagyta.

– Várjon már, legalább amíg felébredek! – válaszoltam nevelő szavaira.

– Mozogj már, mozogj, ne magyarázz! A szomszéd gyerekek már azóta mind a cseresznyefán vannak és szedik a cseresznyét. Te meg tizenhárom éves létedre még most kelsz fel. Itt a vödör, itasd meg a teheneket gyorsan, mert indulunk a cseresznyésbe! A testvéreid már elindultak – hadarta egyfolytában, ellentmondást nem tűrő hangon. A kútból kihúztam a két vödör vizet. Egyiket a Daru tehén elé, a másikat a Szegfű tehén elé tettem. Csak ímmel-ámmal ittak, mert ők is korainak tartották az ébresztést.

– Ne féljetek, nem sokára tovább alszunk, csak ez a cseresznye legyen leszedve – vigasztaltam őket, miközben megsimogattam jámbor tekintetű fejüket.

– Megérjük, hogy hasunkra süt a nap, mint Guba úrnak! – mondtam nekik két hatalmas ásítás között, de ebben még én magam sem bíztam, csak úgy önmagamot vigasztaltam.

De talán jövő ilyenkor majd többet alszunk, ha a télen elfagyna a cseresznye gallya. Az elmúlt télen is ijesztgették egymást a gazdák. A Laci – játszópajtásom – is aggódva kiabált át a kerítésen apámnak, amikor a lehulló nagy havat sepregette:

– Meglátja szomszéd, ebben a hidegben mind elfagy a cseresznye hajtása!

– Ki bírja az a nagy hideget is, ha az Isten úgy akarja! – bölcsekedett apám a válaszával.

S valóban nem fagyott el a cseresznye. Az ágak roskadásig tele voltak az érett, fekete ropogós cseresznyével. Amit aztán, mint a híres szomolyai cseresznyét külföldre exportálták. De én erre nem voltam büszke. Roppant fárasztónak és unalmasnak találtam a fekete bogyók szedését, egész nap a fán csüngve, bizonyítva az ember majomtól való származását. A lombok közül vágyakozva figyeltem a messzebbi tájak felé. Innen a domb tetejéről látszottak az alföldi falvak, amelyek kíváncsiságot ébresztettek bennem, hogy vajon az ott, vagy még azon is túl lakó magamfajta gyerekek, ugyan mit csinálnak ilyenkor. Ott nem termett cseresznye. Itt termett, és ennek nagy becsülete volt, mert éréseivel úgy mondták: pénz áll a házhoz. A hegyen már zsivajgás volt, mintha mindenki otthagyta volna a falut a cseresznye szedése miatt. Mi is folyamatosan szedtük megállás nélkül. Teltek is a hátik a ropogós cseresznyével. A déli harangszó kihallatszott a faluból, jelezve a nap közepét, és az ebéd idejét.

Lejöttünk a fáról és mohón láttunk az ebédhez. Józsi öcsémmel igyekeztünk minél előbb befejezni az evést, hogy jusson időnk az ebédidőből arra, hogy az erdőbe is bemenjünk, ami a cseresznyésünk végénél kezdődött. A hatalmas fák lombjai összeborultak, a napfénye csak néhol törte át a sűrű lombokat, amitől ezeken a helyeken az erdő kissé megvilágosodott. A homályos erdő fainak lombjai közül hallatszott a madarak véget nem érő gyönyörű éneke, amelyek bezengték az erdőt. Ez a koncert tiszteletet parancsolt. Csendben ballagtunk, és kutattuk az avart a gomba után. Itt-ott száraz gally recsen egy-egy szarvas, vagy őz lába alatt. A sűrű erdőből egyik pillanatról a másikra bukkant elő a nádaskút, körülötte elterülő vizenyős réttel.

– Pszt! – intettem csendre Józsit, mert a kút környékén nagy vadak kortyolgatták a vizet.

Intett, hogy észrevette. Csendben figyeltük az állatokat, amelyek harminc méternél nem voltak messzebb. A vaddisznók az iszap közepében dagonyáztak, közben nagyokat prüsszöltek. Tizenöt méternyre tőlük a szarvasok, őzek békésen iszogattak.

Elnéztük volna őket akár estig is, de az ebédidő már bőven lejárt. Óvatosan húzódtunk vissza az erdőbe, nehogy megzavarjuk a kút menti idillt. Annyi gombát találtunk, hogy a háti tele lett, sőt még a leterített kabátunkat is teleszedtük. Így aztán nem morogtak ránk az ebédidő önkényes meghosszabbításáért. A kunyhóban leterített papírokra öntöttük a gombát a hátiból és a kabátból. Ezután tovább szedtük a cseresznyét az óriásira megnőtt fákról egészen estefeléig. Ekkor aztán felraktuk a szekérre és elindultunk a felvásárlóhely felé. Ott a felvásárló a kezét tárta szét:

– Előbb kellett volna jönni, már nincs láda!

– A mindenségit neki, hát mért nem gyártanak többet! – mondta Apám bosszankodva, emeltebb hangon.

– Jöjjenek reggel, akkorra már biztosan lesz – vigasztalta a felvásárló.

Nem volt mit tenni, haza kellett vinni a cseresznyét. Otthon aztán földre terített papírokra öntöttük, nehogy megromoljon reggelig. Reggel újra elvittük, s akkor már

nem volt akadálya az átvételnek, csak a kifizetésnél kellett sorba állni a mérlegelési jeggyel. Apám bosszankodva nézte a sor végét, ahová be kellett volna állnia. Egy darabig töprengett, majd odakiáltott a teherautóhoz, ahol én segédkeztem a sofőrnek a defektet szerelni.

– Gyere csak ide gyorsan! – rendelt magához, aminek nemigen örültem, mert ott kellett hagyni az autót. Pedig a sofőr már előző nap megígérte, hogy elvisz Pestre az egyik csereszny fuvarral.

Nem volt mit tenni, otthagytam az autót és odamentem apámhoz.

– Nesze itt a mérlegelési jegy. Ezen háromszáztizenegy kiló van felírva. Öt forintot kapsz kilójáért, mennyi lesz az? – tette próbára számtani jártasságomat.

– Ezerötszázötvenöt! – vágtam rá gyorsan.

– No, ha ennyire tudod, állj be a sorba, mert nekem még ma meg kell ekekapálnom a kukoricát! – ismertette feladatomban, s már indult is haza a felvásárlóhelyről.

– Bár csak ne tudtam volna kiszámolni! – bosszankodtam magamban a sor végén állva.

Egy félóra elmúltával kezemben volt a cseresznye ára, az előző napi munkánk ellenértéke. Erre a gondolatra még jobban összeszorítottam markomat, nehogy egy forintot is elveszítsek belőle. Majd zsebre dugtam a pénzt, hogy elinduljak haza, amikor a sofőr utánam kiáltott:

– Hé, Öcsi! Ha akarsz Pestre jönni, most elviszlek és még ma haza is hozlak.

Nagyot dobbant a szívem erre a hirtelen jött lehetőségre. Régóta vágytam már arra, hogy a falun túl is megismerjek településeket, embereket. Nem beszélve róla, ha ez a hely a főváros, amiről eddig csak a nagy fiúktól hallottam. Szerettem a falut, de azért kíváncsiságom más tájak felé is ösztönzött. A sofőr, egy megbízható, apámhoz hasonló korú ember, akinek talán egy ilyen gyereke is van, mint én. A hangjára gyorsan visszafordultam.

– Úgy gondolja, hogy most elvinne? – kérdeztem hitetlenkedve tőle.

– Persze, hogy el! Az árukísérő elintézi a papírokat, s már indulhatunk is – válaszolta hitetlenkedő kérdésemre.

Megtapogattam zsebemet, amelyben ott lapult a cseresznye ára, az ezerötszázötvenöt forint, amit úgy éreztem, haza kell vinnem. Félttem attól, hogy ha ezt Pestre elviszem, akkor az már nem látja meg a falumat, ezért kéréssel fordultam hozzá:

– Zoli bácsi, tudnának várni egy negyed órát?

– Addig még eltart a rakodás, de azért igyekezz, inkább Te várj ránk, mint Mi – figyelmeztetett jóindulattal.

A következő pillanatban már futottam hazafelé. Otthon már senki nem volt, mert mindenki elment a határba dolgozni. A pénzt előkotortam a nadrágzseb mélyéből és letettem az asztalra. Aztán gondoltam egyet és az ötvenöt forintot újra elvettem, majd bele tettem a nadrágom zsebébe. Ez már az ünneplő nadrágom volt, amelyet kabátostól emeltem ki a szekrényből, hogy illő módon öltözzek fel a főváros meglátogatásához. Majd elindultam a piactérre, ahol a Csepel-utó már várt rám, platóján a cseresznyével teli ládákkal. Az ajtóban megtorpantam. – Mi lesz, ha a szüleim

keresnek? – vetődött fel bennem a kérdés. Bár igaz, hogy korábban már szóvá tettem előttük ezt a lehetőséget, mégis egy papírdarabkára ráírtam: „Pestre mentem, estére itt vagyok!”, és letettem az asztalra a pénz mellé. Kissé megkönnyebbülve, de nem teljesen nyugodt szívvel hagytam el a házat, mivel nem voltam bizonyos abban, hogy ha a szüleim itthon lennének, elengednének-e egyáltalán. S ilyenkor a nadrágszíjverés akaratlanul is eszembe jutott. De ha már valamit elhatároztam, arról nem tudtam lemondani még a következmények teljes ismeretében sem. A piactéren már berregett a teherautó motorja.

– Gyere, ülj ide középre, az árukísérő majd az ajtó mellé ül, hogy a rakományra időnként rátekinthessen! – mutatta meg helyemet Zoli bácsi.

Jött mindjárt az árukísérő is és elfoglalta mellettem a harmadik ülőhelyet, s már indultunk is. A többi gyerek irigykedve nézett be a vezetőfülkébe, ahol én mozdulatlanul pózoltam nekik. Amikor az autó elindult, légiesen könnyűnek éreztem magam, mintha szárnyaim lennének. A falu utolsó háza is elmaradoztak, a suhanó autó két oldali ablaka mellett. A Csepel autó motorjának zöngése – mint az erdőbeli madarak éneke – balszámozta szívemet, mert tudtam, hogy ez az erő röpít engem a rég óhajtott főváros felé. Az úton előttünk egy tehenes szekér körvonalai bontakoztak ki.

– Az Apám! – kiáltottam örömben. – Dudáljon egyet Zoli bácsi! – kértem lelkesedve, de az autókürt hangjára sem figyelt a fülke utasaira.

Sőt, azt hitte jobban ki kell térnie, mert az árok széléig húzódott a szekérrel, amelyen az ekekapa keresztbe volt téve. Pedig ha tudta volna, hogy ki utazik a fülkében, elállta volna utunkat a szekérrel. Aztán ő is elmaradt a tehenes szekérrel együtt, s a visszapillantó ütkörbe nézve – mindenből ami mögöttünk volt – csak a porfelleg látott a száraz makadám úton.

– Isten veled falum, estére jövök! – intettem búcsút, s ígértem meg visszatértem még aznapra, amiből persze semmi sem lett a sors jóvoltából.

– Ez itt a kukoricásunk, ide jön apám! – hívtam fel figyelmét Zoli bácsinak, amelyen már közel fél méteres kukoricák sorakoztak egymás után.

Jobb lett volna, ha apám is vissza fordul, mert két hét múlva olyan jégeső esett, hogy földig tarolta a kukoricásunkat. Így aztán minden ráfordított munka kárba veszett. De hát a „szegény embert még az ág is húzza” – mondja a közmondás. És ez így is van.

Mezőkövesd után már minden új és ismeretlen volt számomra. Egy felfedező Afrika-kutatónak éreztem magam. A hármaskút főúton nem győztem bámulni a sok autót, melyek velünk szemben jöttek. Majd amikor meguntam figyelni őket, akkor az út menti tájat figyeltem, ahol a mezőgazdasági vetemények zöldelltek a júniusi napsütésben. Feltűnt az első ismeretlen település táblája: Szihalom. A vendéglőnél – a hármaskút utat átívelő hatalmas drapéria öt méter magasan, Rákosi arcképe mellett hirdette: „Éljen Rákosi elvtárs, a magyar nép nagy vezére.” Átmentünk alatta. Zoli bácsi kiköpött az ablakon. Egy darabig még olvasgattam a helységnevtáblákat, aztán meguntam és csak a tájat figyeltem. Gödöllő előtt megálltunk az erdőnél és Zoli bácsi szólt:

– Intézzük el a dolgunkat, mert Pesten nehezebb lesz! – mutatott az erdő felé és indultunk mindannyian halaszthatatlan dolgainkat elintézni.

– Közeledik Budapest! – suttogtam magamban, és dobbant egy nagyot a szívem a sok-sok nagy ház gondolatára, amelyekben oly sok ember lakik.

Pár perc múltán – dolgunk végeztével – ismét elfoglaltuk helyünket a vezetőfülke műbőr ülésein és folytattuk utunkat tovább a főváros felé. Úgy tűnt, mintha a motor egyre jobban erőlködne. Az igaz, hogy volt is miért erőlködnie, hiszen ötven mázsza cseresznye nyomta a platóját. Zoli bácsi aggódva hallgatta a motor hangját, majd a műszerfalra mutatott, ahol a hőfokmérő óra száz fokos hűtővizet jelzett.

– Felforrat a víz! De ezt a pár métert a domb tetejéig már ki kell bírnia – mondta.

Alig hogy ezt kimondta, a gőzpára első foszlányai megjelentek a motorháztető elején, majd ködbe borult a kocsi eleje, de már felértünk az emelkedőn. Kitétte az irányjelzőt jobbra és az útpadkán megállította az autót. Kiszálltunk a vezetőfülkéből. Felnyitotta a motorháztetőt, majd egy szerelővassal feszegetni kezdte a hűtősapkát kellő távolságból. A hűtősapkát vagy két méterre feldobta a gőznyomása. – Alaposan felforrat! – jegyezte meg. Majd beindította a motort és figyelte a hűtővizet, amely a beindítás után még jobban lövellt az ég felé, akár a gejzír.

– No, a mai napon már nem látod meg a faludat, mert bedöglött a motor! Valamilyik hengerfejen gátszakadás keletkezett – szólt hozzám.

Látta rajtam, hogy csüggedni kezdek.

– Azért nem kell kétségbe esned, mert holnap hajnalig a szerelők megjavítják, aztán indulunk visszafelé.

Mikor úgy látta, hogy nem akarok vigasztalódni, a vállamra vert és úgy mondta:

– Legalább délután széjjel nézel a városban, majd este meg elalszol a munkásszállón. Van hely bőven.

Erre aztán kissé megnyugodtam. Kerepesig már könnyen gurult az autó a lejtőn lefelé. Ott újra feltöltöttük a hűtőt vízzel, meg egy kannát is, hogy be tudjunk menni a városban lévő telephelyre, ahová – ha lassú tempóban is – de beértünk. Amikor Kerepes felől ereszkedtünk lefelé a városba, elámultam a sok-sok háztól és gyárkémenytől, amelyeknek száma ijesztő volt. A telephelyen Zoli bácsi bemutatott egy idős portás bácsinak:

– János bácsi' Ez a fiú velem van, de most széjjel néz egy kicsit a városban, s ha megjön, tessék már beengedni, mert itt alszik. Csak reggel indulunk vissza, amikor megjavították a kocsit.

A portás bácsi megveregette a vállam, és mosolyogva mondta:

– Gyere csak nyugodtan, beengedlek, csak el ne csábítsanak a pesti lányok.

– Arra én vigyázok! – feleltem önérzetesen.

A portás bácsi egy papírdarabkára felírta még a munkásszálló címét, hogy ha eltévednék, vissza tudjak találni. Megköszöntem neki, majd zsebembe csúsztattam a papírdarabkát, és elindultam az ismeretlen utcákon, ahol több volt az ember, mint a mi erdőnkben a gomba. Már jó ideje ballagtam a város belseje felé, amikor úgy érez-

tem, enni kellene valamit, mert a gyomrom korogni kezdett. Megtapogattam zsebemet, s megnyugvással töltött el a benne lévő pénz, amelyet jó megérzéssel magamhoz vettem.

– Tököli út – olvastam el az egyik ház sarkán a táblát. Egy kicsit tovább mentem. Egy vendéglő féléből zszibongás hallatszott ki a járdára. Az ajtó felett ezt olvastam: „Fehér Ökör vendéglő”.

– no, ide betérek – határoztam el magam annál is inkább, mivel az ebéd ideje már jócskán elmúlt. Egy utcai lámpáról két órát olvastam le betérésem előtt. Bent bűdös volt és füst. Miután széttekintettem a helyiségben, azt hittem, hogy a város összes csavargója itt adott találkát egymásnak. De később rájöttem, hogy nem az összes csavargó van itt. Kártyáztak, bagóztak, ittak, köpködtek és káromkodtak. Beálltam a pénztár előtti sorba, hogy valami ételt vegyek az egyre jobban követelődő korgó gyomromnak. Egy tányér babfőzelékkel leültem egy asztal mellé, ahol egy kopottas kinézetű alak már ült.

– Öcsém! Vegyél nekem egy tányér ételt, mert sóher vagyok! – szólított meg, és közben a kezem mozgását figyelte, amely egyre gyakrabban tette meg az utat a kanállal a tányér és szám között. Annyira figyelt, hogy már beleélte magát abba, hogy ő eszi a babot nem én, mert még csámcsogott is az üres szájával. Nem szólítottam rá semmit, mint aki nem is hallotta. Felálltam az asztaltól, hogy még egy darab kenyeret vegyek a főzelékhez, mert elfogyott. A kenyérral a kezemben közeledtem a babomhoz, amikor látom, hogy asztaltársam javában kanalazza azt.

– Nem hagytad abba! – kiáltottam rá dühösen, de az inkább szaporázta a kanalazást, hogy minél előbb lenyelje.

Tehetetlen dühömben nem tudtam mit csinálni, felkaptam a sőtartót és az összes tartalmát beleöntöttem a babba. A nagy behemót csavargónak felakadt a szeme a váratlan fordulattól. Szeme villámokat lövellt felém, ezért jobbnak láttam gyorsan lelépni. Így félig töltött gyomorral kellett távoznom a vendéglőből. Annyi vigaszom azonban mégis csak volt, hogy a babot ő sem ehetette meg, olyan mértékű sózás után. A vendéglő előtt újabb csavargó kötött belém. Nem tudtam elképzelni, hogy a falusi mivoltom sír-e le rólam, vagy a pénz szagát érezte meg rajtam. Valószínű mind a két dolog közrejátszott.

– Akarsz nyerni haver? – szólított meg olyan meleg, bizalmas hangon, hogy már majdnem kötélnek álltam.

– Nincsen pénzem! – feleltem.

– Ne bomolj már! Játsszunk a kabátodra.

Ekkor termett elő valahonnan a föld alól egy másik alvilági lélek, s mintha soha nem látták volna még egymást, szólt közbe:

– Én beszállok! – mondta.

A másik alak vette a lapot.

– Itt a piros, ott a piros. Hol a piros?

A beugró alak rögtön nyert negyven forintot.

– Hű a mindenit, de jó lenne megduplázni a pénzem! – szólalt meg bennem a sátán, s már azon voltam, hogy a zsebembe nyúlok, amikor tekintetét elkaptam a későbbi alaknak, amint a másíknak kacsintott. Rögtön leléptem, s hallottam mögöttem, hogy erősen szapulnak, amiért nem játszottam velük.

– Jó lesz vigyázni! Nem otthon vagyok! – rendeztem gondolataimat, amikor tisztes távolságba értem.

A Baross téren néztem a kirakatokat, meg a forgalmat, amelyen a gépkocsik, villamosok bűvészmutatványnak is beillő módon kerülgették egymást. A téren egy hatalmas épületet vettem észre, ráírva: „Keleti pályaudvar”.

– Ezt emlegették otthon a nagy fiúk, hogy vonattal ideérkeznek – jutott eszembe a feliratról, majd tovább indultam a Rákóczi úton a körút felé. A járdán özönlött a tömeg. Egymást lökdösődve rohantak valamerre, mintha üldöznék őket valaki. Mindenki ideges volt. Ekkor önkéntelenül is eszembe jutott a falu, az erdő a maga nyugalomával. Itt nem köszönt senki-senkiinek, míg a faluban mindenki személyesen ismerte egymást, és köszöntek egymásnak. Elértem a körutat. „Lenin körút” – olvastam a táblát. A villamosok jöttek-mentek, meg folyton csilingeltek. Az emberek egy-egy megállóban özönlöttek belőle kifelé, majd az új utasok nagy tolakodás-lökdösődés mellett felszálltak. Minél tovább néztem a csilingelő, zötyögő sárga masinát, annál nagyobb vágyat éreztem arra, hogy én is felszálljak rá. Ez elindult, de rögtön jött utána a másik, amelyiknek az elején és az oldalán is a „6”-os számot olvastam. Felszálltam rá és igyekeztem úgy viselkedni, mint aki már túl van az egymilliomodik utazáson, nehogy lesírjon rólam a falusi mivoltom.

– Mit kérsz Öcsi? – érintette meg vállamat egy egyenruhás alak, kezében egy jegyköteggel.

Értetlenül néztem rá.

– No mi az, nem érted? Vonal, vagy átszálló? – kérdezte kissé ingerülten.

– Átszálló! – vágtam rá, mintha értettem volna mi az az átszálló.

– Negyven fillér! – mondta, miközben nyújtotta felém a jegyet.

Kifizettem és megkönnyebbülve csúsztatam zsebemre, mert úgy éreztem, hogy már jogosan utazok a villamoson, csak még azt nem tudtam, hogy hová. Ezért egy-egy tájékozási pontot megfigyeltem, hogy el ne tévedjek. Egy pár megálló után, a Duna felett átívelő hídon zötyögött a villamos. A széles folyóvíz felülete csillogott, és szemet kápráztatott a júniusi napsütésben. A folyó felületén – ameddig csak a szemem látott – minden irányban kisebb-nagyobb hajók és uszályok úsztak. Úgy éreztem éppen ideje, hogy tájékozódjak. Egy negyven év körüli úri nő ült előttem. Fején hatalmas lilakalapja virágbokrétaival díszítve. Kabátja piros, szoknyája zöld színben tündökölt. Akár egy papagáj úgy fel volt díszítve. Egy ideig tanácstalanul tétováztam, hogy bátorodjam-e megszólítani, de mégis bátorságot vettem:

– Jó napot nene! Hová megyen ez a villamos? – köszöntem és intéztem felé a kérdést illedelmesen, de néma maradt.

Ott álltam mögötte, és azon gondolkodtam, hogy nem süket-e, de ezt a feltevéssem

elvettem, mert egy perccel előbb láttam és hallottam, amint szomszédjával csevegett. Ezért egy picit meglöktem a vállát.

– Nene! Hová megyen ez a villamos?

A kérdezett hátra fordult. Szeméből úgy pattogtak az indulat szikrái, mint erdőtűz oltásánál a szétvert üszkös gallyakból pattogott a szikra. Éreztem, baj lesz, csak még azt nem tudtam miért.

– Nene neked az édes jó nagynénikéd, az a sanghaji kurva! – fordult hátra ordítva.

Éreztem mindenki minket figyel. Arcom egy pillanat alatt borult lángba. Roppant szégyelltem az egész jelenetet. Próbáltam lazítani a villamos mennyezetéből csüngő fogantyú szorításán. Ebben a pillanatban fékezett a villamos a megálló előtt. Ezzel egyidőben eresztettem el kezemmel a fogantyút – helyesebben mondva – csúszott le róla a kezem akaratlanul. Mint egy tökéletesen irányított gránát csapódott be öklöm a lila kalap közepébe úgy, hogy annak formáját szörnyen eltorzította. A látvány miatt nyomban kitört rajtam a röhögés. De a következő pillanatban a lilakalapos észbekapott és akkorát sújtott kezításkájával a fejemre, hogy szédelegve mentem az ajtóhoz és ugrottam le az éppen megálló villamosról.

– Strici! Huligán! – kiabálta utánam, de én már újra röhögtem, amint láttam, hogy hadonászik kezével az induló villamos ablaka mögül.

– No, ezzel is megvolnánk – nyugtáztam magamban az első villamoson történő utazásomat, és indultam el visszafelé az úton – amely irányból jöttem. Közben azon töprengtem, hogy miért ideges itt mindenki.

– Olyan ez az egész Pest, mint egy nagy diliház –, állapítottam meg, mikor az otthoni nyugalomra gondoltam.

A hídon megálltam, és a korlátnak támaszkodtam. Figyeltem amint észrevétlen úszik el alattam a folyó, hátán hajók és uszályok nagy terheket cipeltek. Elfigyeltem volna sokáig, mert szemnek is gyönyörködtető látvány volt, amint feltartóztat-hatatlanul érkeztek és távoztak a fodrosodó enyhe hullámok, melyek fölött sirályok köröztek, majd szálltak le a vízre. Egy ötven év körüli férfi támaszkodott mellém a korlátra.

– Szép a Duna ugye? – jött közelebb hozzám.

– Szép – feleltem egykedvűséget színlelve.

– Honnan jöttél? – kérdezte kedvesen, meleg hangon, ahogyan a rövid pesti tartózkodásom alatt még nem szóltak hozzám.

– Borsodból – válaszoltam, és magamban már próbáltam visszaszívni az általánosításom, miszerint „Pest egy nagy diliház”.

– Vannak még rendes emberek is! – nyugtáztam magamban a férfit, akinek kopaszodó fejéből kikandikáló szemei meleg tekinteteket lövelltek felém. Mint egy jósgos atya a fia felé, vagy még annál is melegebbet.

– Nem vagy éhes? – kérdezte meleg hangon.

– Hát már eléggé megéheztem –, feleltem neki.

És ebben volt is valami, mert a fél adag babtól a gyomrom meg-megkordult.

– Gyere, van itt egy jó kis vendéglő nem messze. Ott kapható minden finomság és ráadásul az én vendégem vagy – mondta és kezét a vállamra tette, s már indult volna is a vendéglő felé.

– Van nekem pénzem, ki tudom én fizetni az ételt! – feleltem neki önérzetesen, amiért olyan koldusnak nézett.

– Jó, jó, majd megegyezünk, csak menjünk – mondta és ölelt meg szorosabban, már túlzottan is éreztem szorítását.

Egy fagyaltos előtt megálltunk és vett két nagy adag fagyit, ami jól esett a melegben. Odaértünk a vendéglő elé, de ő tovább akart menni.

– Hát nem megyünk be? – kérdeztem értetlenül.

– Már nem messze lakom, menjünk el hozzám, ott jobban esik a kaja, mint itt a füstös vendéglőben.

Valami hirtelen hatolt a tudatomba. – Csak nem?! Csak nem olyanall futottam össze? – gondoltam az otthoni nagyfiúk elbeszéléseire, mert már simogatott is.

– Én addig nem megyek oda, amíg itt nem eszünk valamit! – mondtam dacosan, és közben azon gondolkodtam, miképpen kellene meglépnem.

– No jó, nem bánom, menjünk be először ide – egyezett bele mindenbe, a későbbi siker reményében.

Bementünk a vendéglőbe és leültetett egy asztalhoz.

– Innen ne mozdulj, amíg nem jövök! – parancsolt rám és indult a pénztár felé.

– Dehogy mozdulok, amikor olyan éhes vagyok –, feleltem aggályait eloszlatva.

A pénztár előtt voltak vagy hatan. A pénztár úgy helyezkedett el, hogy a sorban állók a kijáratnak háttal álltak. Éreztem, itt a megfelelő pillanat, hogy meglépjek. Már nyúlni akartam a székkarjára tett kabátomért, amikor hátrafordult és ellenőrzőpillantást vetett az asztalom felé. De mivel látta nem mozdulok, újra a pénztár felé fordult. A kabátom gyorsan felkaptam és rohantam a vendéglőből kifelé. Futottam az úton, amíg szusszal bírtam. Megálltam. Nem követett senki. Ettől kissé megnyugodtam és szemrehányással illetem magam, amiért előbb nem ismertem fel a helyzetet. A gyomrom sok bölcsekedésre nem hagyott időt, mert újra megkordult türelmetlenül.

– A francot ebbe a Pestbe, itt halok meg éhen! – morogtam magamban, mert az volt az érzésem, mintha a balhét valami túlvilági lélek-hatalom irányítaná úgy, hogy én végül is újra éhes maradjak.

Pedig a cseresznye árából magamnál hagyott pénzből még alig hiányzott pár fillér. Jóleső érzéssel tapogattam meg a zsebemben lapuló forintokat, amelyekről ez időtájt az járta, hogy nem boldogít.

– Hát lehet, hogy nem boldogít, de engemet most megnyugtatott –, gondoltam a zsebem mélyén lapuló forintokra.

Egy büfé elé értem. Oda álltam az ablakhoz és úgy szemléltem a kínálatot, amelyet úgy éreztem mind megenném.

– Mit kérsz? – kérdezte egy fiatal hölgy kedvesen.

– Abból a túrós batyuból kérek hat darabot – mutattam rá az étvágygerjesztő batyukra félreérthetetlenül.

– Becsomagoljam? – kérdezte.

– Nem kell! Itt fogyasztom el.

– Ezt mind?! – szörnyülködött és hitetlenkedett egyszerre.

– Hát, ha nem előre sütött – céloztam az áru frissességére, még kevés is lesz.

Neki láttam az evésnek, és tíz perc múltával már egy sem volt belőle.

– Kérek még egy üveg bambit – szóltam be a kisablakon.

A bambit is utána küldtem a batyuknak, és úgy éreztem, hogy én vagyok a legelégedettebb ember a körúton, ahol már végre tele gyomorral ballagtam visszafelé.

Késő délutánra járt az idő, az utcai villanyórán hat óra elmúlt. Az utca még mindig tömve volt idegesen rohanó emberekkel. Éppen ezért feltűnő volt, ha valaki nem rohant. A villamoson látott „papagáj”-hoz hasonlóan volt öltözve egy harminc év körüli nő, aki nagy nyugalommal támasztotta az egyik üzlet oldalát. Mélyeket szítpantott hosszú szárú szípkájából, majd gyorsan oszló karikákban engedte ki szájából a füstöt, úgy váltogatta a lábát, mint az álló gólyamadár a fészke előtt. A füsteregetés közben minden arra járó férfihoz volt egy-két meleg szava, de legtöbben nem akarták hallani, hogy mit mond. Az egyik férfi aztán mégis megállt, én meg jobban hegyeztem a fülemet a közelükben.

– Mennyi? – kérdezte a manusz.

– Kettő! – felelt a papagáj.

– Az sok! Már százötvenért különbet kapok.

– Dögölj meg! – mondta dühösen a papagáj és elfordult a manusztól.

Némán bámultam a papagájt, mert tömondatokból sehogyan sem értettem meg, hogy mi van eladó.

– No mi lesz? Mit bámulsz? – szólt rám gorombán.

– Csak azt, hogy mi van eladó? – kérdeztem, miközben figyeltem díszes tollazatát.

– Majd rögtön az orrodra húzom, ha gyorsan el nem kotródsz! – kiáltott rám, és már ugranom is kellett, mert a kézitáskájával felém sújtott.

Dühös voltam rá, azért visszakiáltottam, annál is inkább, mert megértettem, hogy mit akar az orromra húzni.

– Én azért az ócskabőrért egy tizest sem adnék!

Olyan dühös lett, hogy még futott is utánam. Persze a futásban nálam nem jöhetett számításba, ezért egy-kettőre lemaradt.

– A fene enne meg ezeket a papagájokat! Sohasem tudtam, hogy ezek is ragadozó madarak! – gondoltam jó ízű mosolygás közben a villamoson utazó, és az utcán pózoló papagájra is.

Elértem a Rákóczi utat és jobbra fordultam a Keleti pályaudvar irányába, majd átfutottam a bal oldali járdára. Úgy éreztem, hogy egyenesben vagyok a hazafelé vető utat illetően. A pályaudvar térből kiemelkedő épülete mutatta az irányt. Megnyugtató érzés volt, hogy a zsebemben levő pénzért bármikor felszállhatok egy hazafelé induló

vonatra. De erre semmi szükség nem volt, mert másnap hajnalban indulhattam a megjavított teherautóval. A munkásszálláson várt rám az éjszakai szállás. Úgy oldódtam fel a járdán özönlő tömegben, mint otthon a patak vizében még egy csepp víz. Nem lett velem több, sem kevesebb. Ráérősen ballagtam a járdán, és bámultam a villamost, az autót és az embertömeget. Valaki megrántotta a karomat. Oda néztem.

– Gyere haver, mutatok valamit! – szólított meg egy aránylag jól öltözött fiatal manusz.

– Kiszúrtak megint! – könyveltem el magamban, amikor az árkádok alatti kirakathoz értünk, ahol már a haverjai vártak.

Benyúlt a zsebébe, ahonnan csillogó-villogó nyakláncokat és gyűrűket, meg más „ékszereket” húzott elő.

– Olcsón megszámítom neked! – tolta az orrom alá a csillogó tárgyakat.

– Ez arany? – mutattam a gyűrűre, amelyik legjobban csillogott.

– Persze, hogy az! Gyémántkövel. Dél-afrikai gyémánt.

Mivel kételkedve néztem rá, fogta a gyűrűt és a kirakat üvegén egy hosszú karcolást csinált vele. Összeszedtem gondolataimat, amit az iskolában mélyítettem magamban a gyémánttal kapcsolatban.

– A legkeményebb ásványi anyag, és persze értékes ékszer is –, emlékeztem a betanult szövegre.

Mindent figyelembe véve szerettem volna valami jó kis üzletet csinálni, amiből jobban jönne a pénz, mint a cseresznyeszedésből, mert azt nem szerettem csinálni.

– No mi lesz? Érdekel?

– Mennyiért adod? – tettem fel az óvatos kérdést az árát illetően, mert az volt az érzésem, hogy az én pénzem túlságosan kevés ehhez az üzlethez.

– Egy százasért megszámítom neked. Nézd meg micsoda kő van benne –, mondta és egy újabb karcolást ejtett vele a kirakat üvegén, de most már átlós irányban.

A homályos megvilágítás mellett ekkor vettem észre, hogy már rengeteg karcolás van az üvegen. Óvatosan pillantottam a másik üvegre, az is tele volt karcolással. A kirakattüvegek úgy át voltak szőve vonalakkal, mint a pókháló.

– Ezek a huligánok rengeteg „dél-afrikai gyémánt”-ot adnak itt el – nyugtáztam magamban mosolyogva.

– Annyit nem adok érte –, mondtam neki.

– Mennyit adsz? – kezdett alkuba bocsátkozni.

– Ötvenet darabjáért! De akkor ötöt veszek a rokonoknak is.

Rövid tanácskozást tartottak, majd hozzám szólt:

– Jó rendben van, itt az áru, fizess!

– Nincs nálam annyi pénz. Ott van a pályaudvaron a megőrzőben. Egy órán belül itt vagyok.

– Oké, menj, de igyekezz vissza, mert eladjuk másnak, ha nem jössz időben –, figyelmeztetett és éreztem, nem kételkedett a szavaimban.

Úgy szaladtam a pályaudvar felé, hogy vissza se néztem. Remélem, azóta rájöt-

tek, hogy énám nem érdemes várni. Bementem a Keletibe, és leültem egy lócára az indulási oldalon. Még mindig sokan voltak a pályaudvaron, pedig már lassan szürkülni kezdett, a csarnokban lévő óra nyolcat mutatott. Egy darabig még elnéztem a tolongást, aztán egy másik ajtón elhagytam az épületet, vigyázva arra, nehogy az előbbi „üzletfeleim” karjaiba fussak. Úgy éreztem, nagyon elegendem van ebből a pesti kirándulásból. Folyton résen kellett lennem, hogy át ne dobjon valaki. Ráadásul még a rendőrökre is vigyáznom kellett, mert egy esetleges igazoltatásnál magyarázkodnom kellett volna, hogy mit keresek én tizenhárom évesen, szülői kíséret nélkül a fővárosban. Nem volt más vágyam, mint a munkásszálót minél előbb elérni. Ezért megszorítottam lépteimet. Még nem volt kilenc óra, amikor benyitottam a kapun.

– Már azt hittem elvesztél! – szólt ki fülkájából a portás bácsi.

– Nem megy az olyan könnyen. A rossz pénz nem vész el –, mondtam neki az ismert közmondást.

– Csak nem Te vagy a falurossza? – kérdezte nevetve.

– Á, csak vicceltem. Otthon azt mondják, hogy én a „jobbak” közé tartozom –, mondtam mosolyogva.

– No jó, akkor menj, és pihend ki magad a holnapi úthoz. A tizenötös szobában van egy üres ágy, azon megalhatsz – mutatott kezével a folyosó vége felé.

Lefeküdtem. Egy pár percig még kavarogtak fejemben a gondolatok, amelyek a nap eseményeivel voltak kapcsolatban, aztán elszenderültem. Álmomban már otthon jártam: Az erdőn sokkal nagyobbak láttam a fákat, és sokkal sötétebbnek az erdőt. A nádaskút körül hatalmas agyaras vaddisznók túrták az iszapot. Egyikük észrevett és futni kezdett felénk.

– Szaladjunk! Szaladjunk! – kiabáltam Józsinak, hogy az erdőszélén minél előbb elérjünk egy nagy fát, és arra felkapaszkodjunk a felbőszült vadkan elöl.

De a lábam nem engedelmeskedett. A vadkan agyarait csattogtatva, veszedelmesen közeledett felénk. Végre, mégis elértük a fát, de akkor meg a kezem nem engedelmeskedett. Már-már elérte csüngő lábaimat csattogó agyarával a vadkan, amikor valaki rázni kezdett.

– Ébresztő! Hé! Indulunk hazafelé – ismertem meg Zoli bácsi megmentő hangját.

– Miért kiabáltál? – kérdezte, miután feleszméltem.

– Azt álmodtam, hogy üldözött egy vadkan... és – próbáltam magyarázni, de mivel nem értette, félbeszakított.

– No nem baj, hamarosan megnézheted a vadkant otthon. Egy pár óra múlva ott-hon leszel.

Míntha a Csepel-autó is vidámabban ment volna hazafelé. Igaz, a platóján alig volt valami súly, csak az üres ládák terhelték.

– No, hogy tetszett Pest, meg a pesti lányok? – kérdezte Zoli bá, amikor kiértünk a városból.

– Sehogy! Se az egyik, se a másik. Olyan ez, mint egy nagy diliház – válaszol-